

Mladika

10-91

RODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

7

117 986 1991

4572,10

COBISS

c - december 1991 L. 3000
le - dicembre 1991

MLADIKA 10

IZHAJA DESETKRAT V LETU
LETO XXXV. 1991

KAZALO

Slovenec za božič	197
Bruna Pertot: Te tvoje jaslice	198
Vladimir Kos: Pesmi	199
Osem Slovencev za danes: dr. Maksimilijan Jezernik	210
Mogoče ne veste, da	204
Pavle Zidar: Pesmi	208
Vinko Lenarčič: Spomini na Plečnika (8)	209
Na robu	209
Antena	213
Ocene: Letošnji tržaški »bestseller« (M. Vozlič)	217
Martin Jevnikar: Zamejska in zdomska literatura (Boris Pangerc)	218
Božična priloga Lilijana Filipčič: Smo v času priprave	219
Pismo za božič	220
Tvoje srce zaživi v novem božiču (uruguayska)	220
Božično praznično kosilo	221
Jožko: Otok in starši	222
Lilijana Filipčič: Čudežna noč Anthony de Mello: Jezusov pogled	224
Na platnicah: Pisma; Čuk na Obelisku; Za smeh; Listnica uprave	
Prilogi: Pavle Merkù: Svetniki v slo- venskem imenoslovju (str. 129-132)	
RAST 67-91	

Zunanja oprema:
Edi Žerjal

Uredništvo in uprava:
34133 Trst, Italija, ulica Donizetti 3
tel./fax 040/370846

Lastnik: SLOVENSKA PROSVETA

Reg. na sodišču v Trstu št. 193

Član USPI
(Zveze italijanskega
periodičnega tiska)

Posamezna številka Mladike stane
3.000 lir. Celoletna naročnina za Ita-
lijo 25.000 lir; nakazati na poštni te-
koči račun 14470348 — Mladika -
Trst. Letna naročnina za Sloveni-
jo 25.000 lir ali enakovreden zne-
sek v drugih valutah. Druge države
35.000 lir (ali enakovreden znesek v
tuji valuti), po letalski pošti 45.000 lir.

Tisk in fotostavek:

»graphart«, Trst, ulica Rossetti 14
tel. 040/772151

Pisma v tej rubriki izražajo mnenja dopisnikov in ne obvezujejo uredništva

BOŽIČNICE »MOTIJO«

Spoštovani!

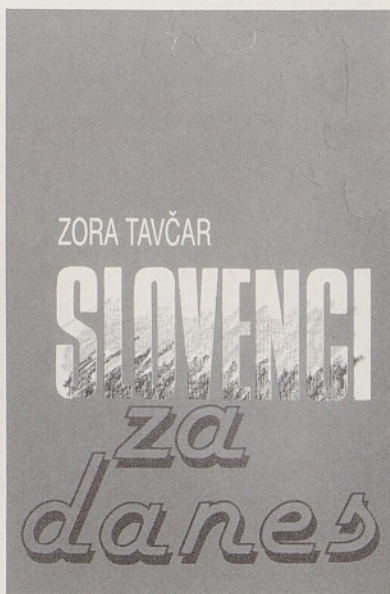
Pišem, da bi opozoril na problem, ki
zadnje čase vznemirja nekatere naše kro-
ge, čeprav nihče ni še prišel na dan z jas-
no besedo, kar dokazuje, da smo na
splošno zelo popustljivi in da se celo od-
povedujemo svojim pravicam. Na dan pri-
haja namreč vse bolj močna težnja po lai-
cizaciji naše javnosti in še zlasti naše šole
na vseh ravneh. Zdaj, ko je ideološka
kriza spravila na kolena partijo, prihaja s
svojo ihtavostjo na dan njena brezdušno
laična komponenta. Nekaterim namreč ni-
so pogodu božičnice, to je prireditve, ki
jih že desetletja imajo ne samo na osnov-
nih šolah, temveč tudi v višjih stopnjah,
tudi na sami višji. Izbrisati hočejo vse ver-
sko ozadje in sicer zato, da ne bi diskri-
minirali otrok, ki ne hodijo k verouku. Zato
si izmišljajo prireditve »ob koncu kole-
darskega leta« ali »ob koncu sončnega le-
ta«. Poskus popolnega zbanaliziranja in

vsebinskega izpraznjenja teh prireditev je
smešen, a je tudi žaljiv za vse tiste, ki jim
to nekaj pomeni. Nima smisla polemizirati
s tistimi, ki ne razumejo vzgojnega in eti-
čnega praznovanja božične poslanice, pač
pa bi veljalo pozvati starše in druge pri-
stojne kroge, da naredijo konec takim po-
javom, in da uveljavijo svoje pravice. Z na-
sprotnikom lahko dialogiraš, ne smeš pa
popuščati, da ti začne gnezdit v glavi.

A.L.

Darilo za božič

CENA 12.000 lir

*Vsem bralcem
v zamejstvu, po svetu
in v domovini, kjer
letos prvič praznujejo
božične praznike v
lastni državi Sloveniji,
želimo, da bi božje
Dete prineslo srečo,
zdravje in predvsem
resničnega miru
in razumevanja!*

MLADIKA

SLIKA NA PLATNICI: Jaslice (Šte-
fan Pahor, mešana tehnika).

UREDNIŠKI ODBOR: Lilijana Filipčič, Ivo Jevnikar, Marij Maver (odgovorni urednik), Saša Martelanc, Sergij Pahor, Ester Sferco, Tomaž Simčič, Marko Tavčar, Zora Tavčar, Edvard Žerjal in Ivan Žerjal.

SVET REVIJE: Lojzka Bratuž, Silvija Callin, Marija Češčut, Danilo Čotar, Albert Miklavc, Franc Mlijač, Peter Močnik, Aleksander Mužina, Milan Nemas, Marijan Pertot, Ivan Peterlin, Alojz Rebula, Peter Rustja, Breda Susič, Lojze Škerl in člani uredniškega odbora.

Slovenec je božič 1990 prinesel plebiscit in z njim samozaupanje in vero v samostojnost, božič 1991 pa prinaša tako zelo pričakovano mednarodno priznanje junija proglašene samostojnosti. Vmes je bilo še marsikaj, veliko lepega pa tudi šokantnega in neposredno dramatičnega, ki se je potem še stopnjevalo z nadaljevanjem vojne na Hrvaškem. Vojnim slikam iz Slovenije so sledile presunljive podobe Vukovarja, Osijeka, Dubrovnika, nerazumnega nasilja, razdejanja, mrtvih in iznakaženih, kolon tavajočih beguncev in njihove obupne žalosti, pa tudi ciničnega ravnodušja Evrope in Amerike.

Za nami je viharo leto, polno preokretov in nepričakovanih zasukov, ki so mnoge pustili brez sape in brez odgovora, jih zmedli in vznemirili. Tudi tisti, ki jih nič ne preseneti in gane, bodo morali priznati, da so doživeli čas velikih pretresov, ki so zamajali tla in verodostojnost še tako globokoumnim in strokovnjaškim napovedim. Posledica je občutek nemoči in negotovosti pa tudi strahu, ki je zajel tudi zahodni svet zaradi nepredvidljivega razvoja, ki bo gotovo imel globalne posledice. Vrtoglava naglica likvidacije Sovjetske zveze, o kateri smo bili še pred nekaj meseci prepričani, da bo večno ostala na čelu vseh pravice željnih mas na svetu, ki so se v slepem zaupanju v komunizem zatelekle pod njeno rdečo okrilje, odpira celo vrsto vprašanj, ki bodo še dolgo brez odgovora. Toda osiroteli in opeharjeni komunisti-idealisti, ki so jih totalitarni voditelji desetletja vlekli za nos, že iščejo svojo novo utopijo, ki jo bodo preimenovali, prenovili ali ponovno ustanavljali, da bodo še naprej lahko »upali« in »verjeli«. Čeprav to »vero« še lahko spoštujemo, nihče več ne pričakuje, da bo ta utopija sposobna povedati kaj novega in dejansko tvornega za družbo in svet, saj je ves idealni naboj, ki jo je spremljal, shlapel in izginil v totalitarni praksi. Sovjetski sistem, ki se je po neuspelem poskusu perestrojke sesul kot papirnat zgradba brez temeljev, pušča za sabo samo razdejanje in odpira vrata v temno prihodnost.

V družbah in državah, kjer so režimski ljudje ob napredovanju krize razumeli, kaj jim grozi, je položaj drugačen, saj so se včerajšnji nosilci oblasti znali pravočasno potuhiniti in se ob volitvah poskriti ter se zateči v strokovnjaštvo. Kar naenkrat so se vodilni ljudje prejšnjega falimentarnega sistema prelevili v vsevedne ekonomiste in upravitelje, globoke sociologe in humanistične kulturnike, ki jim je glavna skrb dobro ljudstva. To je danes prav otipljivo vidno v Sloveniji. Zaradi mehke demokratizacije so ljudje prejšnjega režima ostali na svojih položajih v podjetjih, bankah, časopisih in na televiziji, od koder bruhajo svojo strokovnost na najvidnejše predstavnike demokratičnih strank, ki so šle v žerjavico popravljat napake polstoletnega enoumja. S položajem udobne opozicije, ki je zavrgla ideologijo in partijo, mečejo polena pod noge vladi, ji jemljejo ugled in spodkopavajo zaupanje, ovirajo reforme, kritizirajo zaradi prazne blagajne, ščuvajo ljudstvo. S tem si ustvarjajo doto za prihodnost, ko se bodo pod krinko socialdemokracije lahko čistih rok spet predstavili pred volilci. Pri tem jih ni sram posluževati se nihilističnega razgrajevanja družbe kot nasprotstva gradnji nove politike in jim je nacionalna enotnost deveta briga. Pri sajenju svojega strupa in dvomov so dokaj uspešni, saj so si humus vzgojili sami, ko so družbo razvadili in skorumpirali z neupravičenim potrošništvom, odvzeli posamezniku etiko dela, smisel življenja in čut za pravo zmernost.

Toda zakaj bi gledali na sedanje stanje samo s temnimi očali in se bali prihodnosti, ko pa je položaj danes bistveno boljši in perspektivnejši kot pred poldrugim letom, čeprav gospodarstvo ne bo tako kmalu zlezlo na zeleno vejo. Družba in posamezniki so bolj sproščeni, podjetniški, bolj odgovorni, solidarnost začenja spodrivati sebičnost in krepi smisel za dostojanstvo človeka. Samo malo zagona bo še treba, da bodo Slovenci pozabili na kratkoročne želje in se spet predali sanjam, ki so za pravo nacionalnost tudi potrebne, saj je tudi slovenska samostojnost bila en sam velik sen, ki je bil do nedavnega celo kaznjiv, zdaj pa že doživljamo njeno popolno uresničevanje. Zato lahko gledamo z zaupanjem v prihodnost in v reševanje vseh težav, čeprav je res, da se bodo Slovenci morali sprijazniti z nujnostjo, da bodo na en ali drug način vrnili državi in družbi tisto, kar jim je prejšnji režim neupravičeno daroval, ko je brezskrbno praznil državno blagajno.

Tudi manjšini bo nov veter v jadrih Slovenije koristil, čeprav bo morala še počakati na pravice, ki se jih večno mesto tako krčevito brani. Samozavest, ki smo je deležni z uveljavitvijo slovenske samostojnosti in z zmago demokracije, nam bo pomagala, da bomo še bolj trdni v svojih zahtevah, kakor tudi v krepitvi svoje samobitnosti. Ko si ob praznikih sežemo v roko z voščili, opravimo to tradicionalno gesto s ponosom in zavestjo, da smo močnejši in da ob pripravljenosti pozabiti na preteklost lahko začnemo uresničevati nove odnose prijateljstva in miru, ki naj bo konec kulture sovraštva.

Te tvoje jaslice

Bruna Pertot

Onkraj čipkasto navrtanih in izrezljanih skal se je odpiralo veliko ležišče mahu, ne preveč mokrega, ne preveč suhega, brez borovih igel, mehkega, da bi se vanj vlegla in gledala v nebo in lovila snežinke, ki jih je nosilo kdove od kod, saj je bilo skorajda jasno in zrak, kakor dih ledene kraljice.

Pokleknila sem na rob ovratnice in pričela zajemati s prsti, od spodaj, da ga ne bi razdrila. So stvari, ki jih ne pozabiš, tudi če so bile leta in leta zakopane v času in prahu. V trenutku, ko so nam zopet dane, se nam zazdi, da leta niso pretekla in se jih lotiš, kot da smo jih malo prej prekinili.

Prvo plahtico sem si položila na vroče čelo, kot zdravilo, nato na brado, kot hladilo in ga vonjala z zagleglimi in blaženimi vzdihmi. Nato sem si ga nabrala poln nahrbtnik: visokega, z rumenorjavimi odsevi, ki so spominjali na umetniško izdelane tkanine, nato brinjevo zamolklega in nizko pristriženega, do tistega povsem obritega, ki je zelen zelen, kot nova trava v maju. Naštela sem sedem vrst te mehke rasti, ki je eden najlepših in najstarejših plaščev zemlje.

»Ti si kozmopolit«, sem si ga nesla še na srce.

Menda samo zato, da bi si kristjani, povsod, kjerkoli so, lahko postavili jaslice na te zelene krpice, ki jim pomenijo betlehemske poljane. Prav to sem namepravala tudi jaz. Poleg mahu sem nabrala še šopek suhega listja, zimzelenih bilk in šetraja, pa še droben, živalci podoben štor, nekaj belega kamenja in veliko brinovo vejo in samo vejo, ker je grm, ko sem mu nastavila drobno sekiro na edino nogo, ki se je oklepala tal, zastokal in dihnil vame svoj zeleni in omamni »nikar«, ali tako se mi je vsaj zdelo, da mi je roka omahnila in rekla ne.

Doma sem se lotila dela, z užitkom, kot nekdo, ki je vse življenje sanjal o samoti, a bil primoran živeti med mnogimi. Jaslice so bile zadnje in najlepše opravilo, ki sem ga namenoma pustila za nazadnje. Nato bom samo počivala, hodila na dolge sprehode in brala. Hotela sem prebrati vse tisto, ki je ostalo za menoj neprebrano v izložbah in na knjižnih policah in o čemer sem samo sanjala v poznih večerih polnih likanja in pripravljanja za naslednji dan. Imela bom časa zase. Samo zase.

Jaslice sem postavila s posebnim užitkom, s kipci, ki sem jih zatopljeno rezljala in barvala pozno v noč. Postavila sem jih v pravi kot s kaminetom, da bi jih poleg lučk osvetljeval tudi ogenj. Uporabila sem vse, kar sem prinesla iz gozda in soba je bila en sam vonj po mahu, brinju in smoli.

Minilo je nekaj ur, preden je shodil zadnji pastir po belih stezah in pognal pred seboj zadnji trop ovac proti štali. Kar nisem izdelala sama, sem prinesla iz podstrešja, kjer je ležalo skrito skoraj pol stoletja, od časa, ko smo bili še otroci. Tako lepih ovčk nisem videla nikjer kasneje.

Zadovoljna in utrujena sem se razlezla v naslanjač ter se predala kontemplativnemu občudovanju, ki je mejilo na molitev, ko sem ga nenadoma zagledala pred seboj. Prav tak je bil, kot takrat, ko je bil še živ in v najboljših letih, s tistimi navzdol štrlečimi, v grobo krtačo izrezanimi brki, ki jih je nosil po svojem velikem Učitelju, ki mu je hotel biti podoben tudi na zunaj. Rekla bi, da sta si dvojčka.

Nisem vedela, če spim, ali bedim. Pravkar sem se začela prepričevati, da sanjam, da se bom vsak čas prebudila, ko me je ogovoril:

»Vidim, da je marsikaj drugače, odkar me ni.«

»Drugače? Kje? V čem vidiš to drugačnost?« me je zbudilo pri srcu, ker sem bila njegovo smrt spoštovala in sem to svoje spoštovanje izkazovala tudi s tem, da sem se odrekla vsem spremembam v hiši in da sem se branila pred občutkom olajšanja, ki se me je polagoma pollaščal.

»Samo pobeliti sem dala. Vse je ostalo, kot prej. Le poglej naokrog!« Res se je ozrl.

Kaj pa Učiteljeva slika, ki je visela poleg moje, tam, nad kaminetom?! Kam si jo dala?«

»Tista?« sem zajecljala. »Ne vem. Ne... ne spominjam se. Je tam visela kakšna slika?« V hipu sem se spomnila, da me je bil s svojim psihološkim pritiskom prisilil, da sem se naučila lagati.

»Predstavljala je mojo vero. Ti pa si jo odnesla še isti dan, ko so odnesli mene. Vidiš, nekaj se je le izpremenilo. In... niti nerodno ti ni, kot vidim.«

»Mi ni. Saj tudi tebi ni bilo, ko si iz te moje in mojega očeta hiše odnesel znamenje, ki je predstavljalo našo vero. Samotno in razprostrti rok je ležalo na smetišču, od koder ga je skrivoma rešila tvoja mati.

Naslonil se je na kaminet in špico čevlja položil na mizico, kakor je bil vaje in nadaljeval s hudomušnim nasmehom, ki je nekoliko vlekel na grenko: »No, da, bolj ali manj je vse, kot prej. A ne ti. Ti si se povsem izpremenila. Komaj te prepoznam.«

»Da, res je, zelo sem se izpremenila. Ne izpreminjamo mi sami sebe. Izpreminja nas čas in pa to, kar gre preko nas. Se ti ne zdi?« Umaknila sem pogled in pomislila, kako se ga prav nič več ne bojim, da nima nad menoj nobene moči več. Pa so bili časi, ko sem

200 ■■■■

Pismo za boljše novo leto

Ne bom tajil Ti: s sinjim hrepenenjem advent pokrije včasih grič srcá, se razbrsti čez zadnje zlate veje. Tedaj bi v oči Sreči gledal rad.

Ne bom tajil Ti, da potem kesam se: spet pot srca spomin je zameglil, spet sredi trav in barv bogatih aster se mi zapredla je v zemljé okvir.

Jesenski veter mi oči zbistri
in pot se vzpne med betlehemske hribe k votlini,
kjer na slami Detece nabira moč za pot naprej med krize,
naprej v Vstajenje.

To je pravi svet
in vanj žari Njegov obraz ljubezni.

Ne bom tajil Ti: onstran betlehemskih gorá puščava stráši.
Dolga skoraj leto dni. Njegov obraz sledi mi.
Verjemi mi, da čaka moj smehljaj!

Nada, odeta v rahlo višnjev advent

Šelestenje ičo dreves
otožno pozne jeseni.
Pod pahljačami zlatih barv
na videz z vetrom kramljajo,
toda skrbno uho zaznava tih drhtaj
hrepenenja
po življenju pod modrim nebom
v sočni zemlji ob vodi.

Šelestenje ičo dreves.
Vanj zadnjih hribov zelenih dih
zapleta se z istim hrepenenjem;
astre smehljajo se,
a njihov kimóno svil srpánovih
že načenja
hlad bledice spoznanja:
sonce nič več v goste ne hodi.

V šelestenje bi rad zaklical:
»Čujte, nada prihaja!«
V rahlo višnjev advent odeta,
božje dana obljuba.
Toda usta narave gibljejo se
v eni le smeri.

Pesniki in znanstveniki
jo komaj malce umejo.

Z Nado greva — potem —
v z resničnostjo izpoljeno Stajo:
Dete v jaslih ogreva dih
Marijinega poljuba.

Zate, zame, za vso naravo.

Z Nado móli v veri:

»Vir življenja — ovekoveči kmalu
prst, svod, hrib, vejo!«

Posebne vrste darilo

Božična darila — kako sem vesel jih;
a vsa so podobna snežinkam v rokah,
leskečim za hip se v kraljévih načeljih,
topečim se v poledenel snegca prah.

Vsak gruden;
dà, vsako božično noč.

Le eno darilo mi zmeraj ostane,
od samega božjega Jezuščka dar;
nikogar še borega cvenka ne stane,
čeprav ga obdaja blesteč kolobar.

Vsak gruden;
dà, vsako božično noč.

V darilo zavita je »Očka!« beseda —
z njo Samega Svetega kličem Boga.
Ker Jezušček brat je; najlepši, seveda!
in dar je ovit v ljubeznivost Duhá.

Vsak gruden;
dà, vsako božično noč.

A kaj bi ponašal se z darom pred tabo!
Še tvoj je! Privošči mu topel smehljaj,
(če bil je predolgo ti komaj za rabo) —
nebeški zaklad je, pobožaj ga vsaj

ta gruden,
dà, vsaj za božično noč...

pred njim trepetala in se ga bala. Da. Kako sem se ga bala!

»Šele zdaj si ti prav ti,« me je ogledoval z očesom, ki mi ni bilo všeč: »Ko sva bila še skupaj, si bila vedno potuhnjena, narejena. Vedno si igrala, kot da sva na odru. Zdaj si takorekoč cela.«

»Zavedam se tega. Tako zelo sem sproščena. Ne veš, kako dobro mi de. Takrat sem morala eno svojo polovico zmeraj skrivati, zato da bi je ti ne pohodil, da bi se mogla sploh rešiti in preživeti. Preživeti, razumeš to?«

»Skušam razumeti.«

»Tudi ti si se izpremenil. Nikoli nisi skušal kaj razumeti. Bilo ti je vedno vse jasno.«

»Hm. Meniš?«

Ugibala sem, ali naj povem do kraja, ali ne. Potem sem pa le povedala: »Nisi bil mož. Bil si tiran.«

»Hm. Tiran? Meniš?«

»Da, da, menim. Lep, učen, galanten. Če se te spominjam na govorniškem odru..., prva leta... Kako se

mi je srce kotalilo sem in tja in me je oblivala toplota v najhujši zimi!

»Ha! Nikdar mi nisi tega povedala.«

»Doma pa trinog. Doma neolikan, grob, neotesan.«

»Zato nisi zmogla niti ene solze ob mojem odhodu?«

»Tisti dan sem jokala, da, da, jokala sem naskrivaj. Toda, naj bom iskrena: jokala sem zase, nad izgubljenimi leti.«

»Da moram to slišati! Iz tvojih ust! Trinog! Tiran!«

»Niti nisi dovolil, da bi krstila sina. Pa sva ga dali krstiti jaz in tvoja uboga mati, na skritem in v naglici.«

»Sem si mislil. Pa kaj nisem rekel, da si bila potuhnjena, hinavska? Ti in moja uboga mati. Sta se kar našli, tako sta si bili podobni!«

»Ta očitek je krivičen,« sem se branila. »Vse, kar sem ti kdaj storila za hrbtom, je bilo, da sem tu in tam šla skrivoma k maši, v strahu, da boš zvedel od tega ali onega.«

Vsa leta zakona nisem smela k polnočnici. Jaz ne. Od cerkve je vabilo in pritrkavalo, jaz pa doma, zato

da ne bo greha, da ne bo padalo po meni od tistih strašnih, težkim korobačem podobnih rok.

»Se spominjaš? Bolj je bil praznik svet, bolj si divjal in preklinjal. Pa kaj si je izmislila mati? To mi je šele nazadnje povedala: pravila je, da zato, ker te dajejo spomini. Spomini.«

»Kakšni spomini?«

»Rekla je, da si rasel v semenišču: dober, bogaboječ in lep, lep kot angel.«

»To da ti je pravila!«

»Prav nazadnje, ko si začel še piti, in to smo prenašali najtežje.«

»Vem, vem. Tvoje notranje oči pa (misliš, da jih nisem videl?) so vedno škilile tja gor, menda naravnost pred božji tron. Stalno si mi uhajala nekam tja gor. Vidiš, to sem pa jaz prenašal najtežje. To mi je grozno šlo na živce. Moral sem te udariti.«

»Sebi podobno bi vzel, pa bi bilo vse dobro,« sem želela zaključiti. Česar pa on ni hotel. Nisva si očitala, to sploh ne. Samo pojasnjevala sva in nič drugega.«

»Ne, ne. Ničesar nisi razumela. Všeč si mi bila prav zato: tista tvoja druga polovica. Vse življenje sem sanjal, da bi te imel celo, tudi tisti del, ki mi je nenehno uhajal, ki ni bil nikoli moj, tista tvoja nadzemskost.« Nato sva umolknila in se dolgo gledala. Nazadnje sem stopila prav blizu njega in ga pogledala: »Ljubosumen na Boga?«

»Imenuj ga, kakor hočeš.«

»Si prišel, zato da mi to poveš?«

Gledal je v kot pri kaminetu; preden je odgovoril, je minila cela minuta: »Pravzaprav... prišel sem, da vidim te tvoje jaslice. Priznati moram, da imajo nepopisen čar. Lepe so. Danes zares ne bi vedel, zakaj je bilo važno, da nisem nikoli dovolil, da bi jih postavljala pod najino skupno streho.«

Jaz pa sem kar naprej molčala.

»Povej, kako je človeku, ki je iz testa, iz kakršnega si ti?« mi je šel z roko preko lasišča.

»Težko. To bi moral ti zelo dobro vedeti.«

»Lepo je tukaj pri tebi. Vonj po kadilu?« se je ozrl po sobi.

»Nekaj sem ga dala na žerjavico. Očiščuje. Počakaj. Lučke prižgem, šele tako boš okusil, kako jaslice delujejo omamno.«

In res sem jih prižgala ter se s čelom naslonila na okensko šipo, nad maniolijo se je gostil mrak in se izpreminjal v noč.

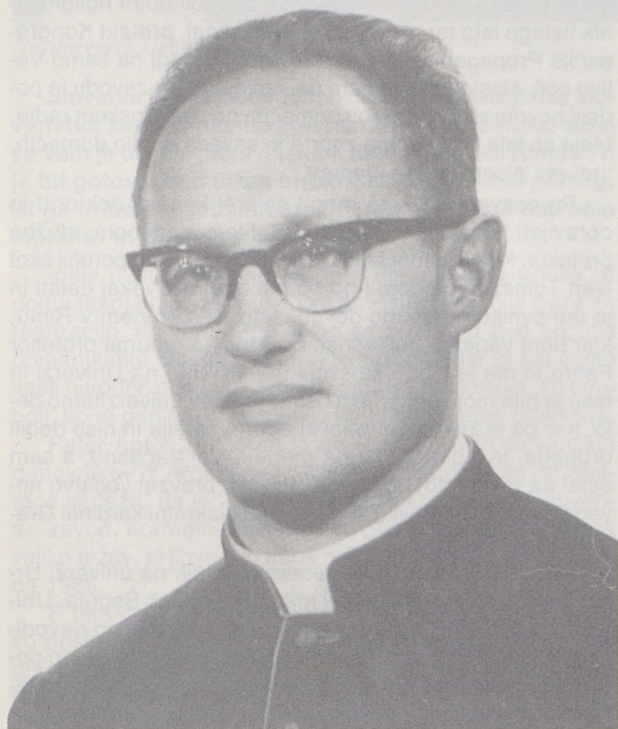
Ko pa sem se obrnila, ga ni bilo nikjer več. Nato sem vzela moževo sliko z marmornega podstavka nad kaminetom ter jo zaprla v predal. Nisem hotela, da bi me nenehno motril dol z okvirja in me posečal, ko sem si najmanj pričakovala. Od cerkve je zvonilo sveti večer, jasno in glasno, ker je veter vlekel dol od hriba. Ura v zvoniku, razsvetljena in povsem enaka luni, ki je hodila od drevesa do drevesa, je skandirala noč: lep je ta čas, lep je ta čas, svet je ta čas...

Osem Slovencev za danes

Zdomstvo - Emigracija

Dr. Maksimiljan Jezernik, Rim

Mons. dr. Maksimiljan Jezernik je univerzitetni profesor na papeški univerzi Urbaniani in njen generalni tajnik, ravnatelj Papeškega zavoda Slovenik v Rimu in nosilec vrste drugih funkcij, skratka, vidna osebnost slovenskega Rima in Vatikana samega, položaj, s katerega zlahka vzpostavlja zveze s Slovenci z vsega sveta.

Gospod doktor, Vi ste ves povojni čas nekakšen neuradni konzul Slovenije v Rimu. Imate največ zaslug za nastanek SLOVENIKA, slovenskega papeškega zavoda v večnem mestu, prav tako pa tudi za Duhovno akademijo, za njene vsakoletne simpozije o pomembnih predstavnikih slovenske Cerkve. Ko ste prvič prišli v Rim, gotovo o tej svoji rimski prihodnosti niste niti sanjali, saj Vam je mladost potekala v Savinjski dolini. Odkod ste doma, kaj bi povedali o svojih starših, družini, rodu. Ste iz kmečke hiše?

Moja zibelka je tekla na Gornji Ponikvi pri Žalcu, nad znano podzemeljsko jamo »Pekel« v Savinjski dolini. Ponkovška planota, tako jo opisujejo knjige, se dviga kakih 300 metrov nad Savinjo in tvori prehodno točko v Šaleško dolino. Njen položaj so izrabili celjski grofje in postavili na Škrlinov hrib svojo izvidniško postojanko ter z nje kontrolirali kar tri dostopne ceste s severa do Celja: Šentilj, Velenje in Dobrno.

Kresnik, tako so imenovali našo domačijo, ker so med turškimi vpadi na zadaj dvigajočem se hribu kurili kres in opozarjali severne sosedo, je bil pravi trdni slovenski kmet s srednje veliko domačijo, zato je moral pridno delati, da je lahko preživel desetčlansko družino. Previden gospodar, a za svoj čas napreden, saj je poslal vse svoje otroke vsaj v kmetijsko oziroma gospodinjstvo šolo. Oba, atek in mama, sta se aktivno udeleževala v vseh kulturnih in verskih ustanovah. Od gasilskega društva do odrskih prireditev v župnijski »uti«, od Marijinih kongregacij do sodelovanja pri občinski upravi. V hišo so prihajali kar trije časopisi in mohorjevke so bile naše veselje. V zimskih večerih smo pridno na glas prebirali razne knjige, med njimi tudi Cankarja. Oba starša sta bila globoko verna, kar sta posredovala tudi nam otrokom. Pred jedjo in po jedi se je vedno molilo in vsak dan je šel vsaj eden k sveti maši.

Kje ste študirali gimnazijo, v Celju ali Mariboru? Kakšen spomin imate na gimnazijska leta, na profesorje in sošolce? Je kdo posebej vplival na Vas? Odkod Vaš duhovniški poklic, kolikor je mogoče na to odgovoriti?

Odhod v gimnazijo ni bil lahek. Oče me je izbral za svojega naslednika in me v tem duhu vzgajal. Kmečko delo me je veselilo, a istočasno sem se kot ministrant aktivno udeleževal vseh verskih in kulturnih prireditev. V šoli sta me spremljala učitelja Križman, starša rektorja mariborske univerze.

Zakulisni dirigent preusmeritve moje življenjske poti je bil takratni bogoslovec, sedaj že pokojni Ivan Zupanc, ki je med počitnicami prirejal igre in vanje vključil tudi mene. Stopil je v stik z mamo, ki se je seveda takoj strinjala z njim. Težava pa je bila pri očetu, zato so bili dvogovori ali boljše trigovori dolgi in jaz sam o vsem tem nisem bil na tekočem. Končno je oče popustil, sam pa sem privolil, da grem na sprejemni izpit v Maribor na klasično gimnazijo, pripravljen, da me bodo zavrnil.

Iz vsega je razvidno, da je imel odločilno vlogo bogoslovec, torej še ne duhovnik Ivan Zupanc, ki je odkril pri meni duhovniški poklic in sprožil vprašanje nadaljnjega študija; in pa verna mama, — znala je ves katekizem na pamet in seveda tudi po njem živela —, ki je znala premagati razne težave pri končni odločitvi.

Na gimnazijska leta imam najlepše spomine. V dijaškem semenišču smo bili lepo preskrbljeni; moji predstojniki so bili med drugimi dr. Jakob Aleksič, dr. Anton Trste-

Na vrhu Gran Sassa.

njak in dr. Janžekovič. Na gimnaziji so bili odlični profesorji, od katerih naj omenim koroškega patriarha Franca Sušnika in klasika Košarja, ki nam je vcepil pri branju grških avtorjev veselje do filozofije in grške kulture. Vse družabno življenje kot tudi kulturna aktivnost sta bila v glavnem povezana s semeniščem, kjer sta bili zelo aktivni Marijina kongregacija in Katoliška akcija.

Kot Štajerec ste doživeli nemško okupacijo pomladi 1941. Kje in kako ste jo doživljali? Ali niste bili v skupini štajerskih dijakov, ki jim je škof Rožman omogočil študij v Rimu? Na kateri papeški univerzi ste študirali? Iz česa ste doktorirali? Ste imeli kakšne znamenite profesorje? Katere slovenske sošolce ste imeli? Kakšen je bil tisti medvojni Rim?

Vojna vihra me je zalotila na koncu sedme gimnazije v Mariboru. Meseca junija me je okupator iskal na napačnem naslovu in tako sem mogel pravočasno pobegniti v Ljubljano, kjer so nas Štajerce bratsko sprejeli in omogočili, da smo maturirali. Stanoval sem v Marijanišču, kjer je bil ravnatelj bodoči nadškof dr. Jože Pogačnik. Z njim sem sodeloval pri Marijini kongregaciji in tudi pri Katoliški akciji; tu sem spoznal tudi univerzitetnega profesorja Pitamica, ki mi je ostal v globokem spominu in spoštovanju.

Na prošnjo prelata Frančiška Lukmana je Papež Pij XII. sprejel v Zavod za širjenje vere 8 mariborskih bogoslovcev. Med te sem bil vključen tudi jaz leta 1942. Vpisal sem se na univerzo Urbaniano na Gianicolu, z enkratnim pogledom na Vatikan, kjer sem mogel končati svoje teološke, filozofske in misijološke študije; civilno pravo pa na rimski državni univerzi. Naj od slavnih profesorjev omenim znanega neosholastika Cornelija Fabra, pri katerem sem tudi doktoriral in postal njegov asistent na univerzi. Papeška univerza Urbaniana je imela že takrat zelo izobražene, svetovno znane profesorje, kot bodočega kardinala Petra Parentij-ja, Damna, Casamassa.

Poleg osmih Slovencev so bili v zavodu še trije Hrvati in trije Črnogorci. Slovenci smo tvorili svojo skupnost, ki jo je vodil najstarejši Janez Belej; zelo aktiven pa je bil tudi pesnik Rafko Vodeb, razgledani Franc Plemenitaš, Franček Šegula in Anton Kovačič, ki zgledno deluje v Združenih državah. Takrat sem se srečal tudi z germanikarji Aloj-

zijem Škerlom, Alojzijem Šuštarjem in Viljemom Žerjalom, ki so nas od časa do časa obiskali na Gianicolu.

Rim je vedno zanimiv in pester. Zavod Propaganda je pod vatikansko administracijo, zato nam italijanske oblasti niso delale težav. Večkrat so nas obiskali razni nunciji in kardinali, tako sem takrat spoznal dunajskega nadškofa kardinala Innitzerja, Spellmana iz New Yorka, prvega kitajskega kardinala Chena. Vse to je neopazno vplivalo na teološko-človeško dozorevanje mladega bogoslovca in na odkrivanje raznih problemov po svetu kot tudi doma.

Kje ste peli novo mašo? Ali ste po posvetitvi odšli v dušnopastirsko službo ali pa ste takoj postali z Rafkom Vodebom prefekt pri zavodu De propaganda fide? Pozneje ste menda postali tajnik te papeške univerze. Bi nam povedali podrobneje kaj o tem?

V Zavodu za širjenje vere sem bil zadnji ostanek vojne generacije in tako je nanoslo, da sem bil edini novomašnik tistega leta ter me je posvetil kardinal, prefekt Kongregacije Propagande, Pietro Fumasoni-Biondi na samo Veliko noč. Naslednji dan sem pel novo mašo v zavodu in podelil novomašni blagoslov domačim po vatikanskem radiu. Meje so bile popolnoma zaprte in seveda ni bilo domačih, tudi jaz nisem mogel domov.

Po posvečenju sem moral najprej končati doktorat in opravljati istočasno, skupno z Rafkom Vodebom, službo prefekta. Ko se je moj študij bližal koncu, mi je sporočil škof Ivan Tomažič, da doma ne bom mogel bogve kaj delati in je duhovnikov trenutno dovolj, zato naj ostanem v Rimu, kjer bom verjetno bolj koristen. S tem je računal profesor Fabro in me je izbral za svojega asistenta na Univerzi in tako je bila moja pozornost usmerjena na univerzitetno delo. Ker pa je zavod potreboval podravnatelja in niso dobili drugega, je izbira padla na mene, sicer začasno, a sem ostal na mestu do 1965. leta, ko sem prevzel vodstvo novega zavoda Sv. Pavla, ki ga je gradil takratni kardinal Gregorij Agagianian.

Leta 1973 sem postal generalni tajnik na univerzi Urbaniana, kjer je prej deloval msgr. Frančišek Šegula. Univerza je bila v dobi prenavljanja in usmerjanja po navodilih drugega vatikanskega koncila. Notranja prenova in posedenje je razširilo njeno aktivnost na akademska središča v misijonskih deželah, in sicer z namenom, da bi jim pomagali ustvariti lastna neodvisna teološka univerzitetna središča.

Na izletu rimskih Slovencev.

Na univerzi Urbaniani.

Slovenik je mogoče najbolj bleščeča postojanka slovenstva zunaj slovenskega narodnega prostora. Kdaj se vam je utrnila ideja o takšni ustanovi sredi Rima? To je bil gotovo zelo težak birokratski in finančni podvig. Bi ga orisali v glavnih etapah? Kje ste dobili največjo moralno in finančno podporo?

Ideja o slovenskem zavodu v Rimu je baje vzkliła že doma takoj po prvi svetovni vojni. Kakšne so bile ovire za realizacijo, ne vem. Med vojno smo v Rimu živo občutili pomanjkanje takega narodnega zavoda, kjer bi bili lahko imeli narodno oporo in možnost ranovrstne pomoči. To tembolj, ko je padla rdeča zavesa na zahodni meji Slovenije.

Pater Anton Prešeren je ob prihodu dveh slovenskih duhovnikov iz Argentine izrabil priliko in dosegel od Svetega sedeža, da je 22. novembra 1960 ustanovil Slovenski zavod. Formalna ustanovitev Slovenika je naletela na veliko težav, ki jih je bilo treba rešiti po patrovi smrti 7. marca 1965.

S tem datumom se začne druga etapa, med katero so prišli prvi duhovniki iz Slovenije, in obsega poleg prave statutu in pravilnika še pravno priznanje s strani italijanske republike, nakup hiše in postopek za povzdig zavoda v papeški inštitut. Vse to se je končalo z blagoslovitvijo novega sedeža na Via Appia nuova in z javnim oznanilom Pavla IV. med avdienco, da je Slovenik Papeški zavod.

Ob tej priliki je Vaš mož na slavnostni prireditvi v Avditoriju Pija XII. spregovoril preroške besede o inštitutu in o naši domovini. Temu posegu Vašega moža v korist zavoda se morete zahvaliti, da sem pripravil izjemno za Vas ta pogovor.

Med tretjo etapo, ki se je zaključila ob 30-letnici z obiskom papeža Janeza Pavla II., je zavod normalno delal in skušal vršiti poslanstvo, ki mu ga je zaupala cerkev. Pregledati je bilo treba konstitucije in pravilnik ter dobiti cerkevno odobritev, izpopolniti stavbo in jo umetniško dopolniti, določiti zaščitnike, kot jih imajo drugi zavodi. Vse to smo dosegli za 30-letnico 1990. 27. majnika 1989 je Sveti sedež imenoval Marijo Pomagaj za glavno zavetnico Slovenika, sv. brata Cirila in Metoda ter Tomaža Akvinskega pa za njegove drugotne varuhe. V začetku leta je prišel v zavod apostolski vizitator, 24. majnika je Kongregacija za

katoliško vzgojo dokončno odobrila konstitucije in pravilnik Papeškega slovenskega zavoda in 22. novembra ga je obiskal, ob prisotnosti bivših študentov in slovenskih škofov, Janez Pavel II.

Papežev obisk je dejanski in simbolični zaključek ustanovitve Slovenika v Rimu. Vsem dobrotnikom pa je v veliko zadoščenje, da je bil njihov dar pravilno naložen, z bogatimi kulturnimi in duhovnimi obrestmi.

Moralna pomoč je prihajala iz prepričanja, da sloni slovenski zavod v večnem mestu na božji volji. To je tudi razumel preprosti slovenski vernik in je širokogrudno odgovoril na poziv. Razumljivo je, da domovina ni mogla postaviti svojega deleža. A Bog si je izbral sonarodnjake v zamejstvu, med begunci in med izseljenci po svetu. Slovenik je prav gotovo vidni spomenik njihove dejavne krščanske ljubezni.

Slovenik doslej ni samo omogočil bivanja in dopolnilnega študija okoli sedemdesetim mladim slovenskim duhovnikom, ampak je postal pravo kulturno in versko stičišče Slovencev vsega sveta. K estetski izpopolnitvi zavoda ste povabili tudi vrsto slovenskih arhitektov in umetnikov. Katere? Na katere umetniške dosežke ste posebej ponosni?

Slovenik je vizitka Slovenije v rimskem katoliškem kulturnem svetu. Ne samo prisotnost naših študentov, ampak stavba sama in njena oprema morata izražati slovensko kulturno bogastvo. Ako bi bil še živel Plečnik, bi gotovo on dobil ponudbo, da bi v večnem mestu, kjer je kot mlad arhitekt občudoval tisočletno bogastvo umetnin, končal delo, ki ga je začel na Dunaju, nadaljeval v Pragi in Ljubljani.

Odgovorno delo so prevzeli njegovi učenci Tone Bitenc, Jože Kregar in umetniki Stane Kregar, France Gorše, s spremstvom p. Romana Tominca. Za 25-letnico zavoda je zmagal na natečaju za bronasta vrata umetnik Černe, a so jih ulili v Rimu, vitraže v kapeli pa so delo Marte Kuna-verjeve. Okna, ki smo jih opremili za papežev obisk, pa so delo umetnika Perka.

Naj se na tem mestu zahvalim za razne umetniške slike, ki jih stalno poklanjajo naši umetniki.

Razumljivo pa je, da ima vsaka umetnina svojo vrednost, a zavod se bo moral omejevati res na prave umetnine. Okus rimskega človeka je silno zahteven. Umetnine Staneta Kregarja, kipi Franceta Goršeta, bronasta vrata ter vse vitraže so pravi biseri naše umetnosti.

Kako pa je s knjižnico, ki prav tako spada k projektom Slovenika? Ali se misli Vaša knjižnica specializirati? Koliko znaša Vaš knjižni fond doslej? Koliko je od tega slovenskih knjig?

Ni si mogoče predstavljati resne znanstvene ustanove brez odgovarjajoče knjižnice. To tembolj, ko gre za univerzitetni zavod, ki mora vsako leto odgovarjati predstojnikom, koliko denarja je vložil za spopolnjevanje knjižnice.

Vsak rimski zavod je ponosen na svojo knjižnico, ki predstavlja v večnem mestu v miniaturi njegovo narodno kulturo. V knjižnicah, kjer so študirali naši duhovniki, je tudi nekaj slovenskih knjig. Te bi lahko primerjali drobnicam; nikjer ni bilo reprezentativne predstavitve naše kulture. To vrzel je moral zapolniti Slovenik.

Na pomoč so prišle knjižnice privatnikov, kot p. Prešerna, R. Vodeba, J. Martelanca, Kanada in Peter Urbanc. Vse te imenujemo ustanovitelje knjižnice in imajo zato po-

Mogoče ne veste, da...

- da jugoslovanska letala z velike višine preletavajo in fotografirajo slovenske meje...
- da je v Uradnem listu avtonomne bocijske province poleg nemščine in italijanščine rabljena tudi latinščina...
- da je bivšega tajnika KP Češkoslovaške Husaka, ki je po odstavitvi s predsedniškega mesta države živel osamljen in zaničevan, obiskoval in tolažil nadškof v Trnavi Jan Sokol in da se je Husak na koncu spreobrnil h krščanstvu (»Prosim Boga, da mi odpusti«)...
- da obstaja zamisel, da bi stavbo v Prevaljah, v kateri je po prvi svetovni vojni — do leta 1928 — gostovala Mohorjeva družba, potem ko se je umaknila tja iz Celovca, spremenili v muzej te ustanove...
- da je na svetu že 48 milijonov drogirancev in da mamila osvajajo tudi bivši komunistični Vzhod (v Rusiji je preizkusilo mamila 20% mladih in 27% vojakov pri odsluženju roka)...
- da je v skandinavskih državah — Danski, Norveški, Švedski — po dolгих letih demografskega upadanja opaziti povečanje porok in nov razcvet družin...
- da je »Der Spiegel« objavil novico, da je bil pesnik Sacha Anderson, ki je veljal za enega od opozicionalnih kulturnikov v bivši Nemški demokratični republiki, dejansko agent njene tajne policije Stasi...
- da v vzhodni Evropi trenutno obratuje 58 jedrskih reaktorjev (vsi sovjetske izdelave) in da jih med njimi 16 predstavlja hudo nevarnost za okolje, ostalih 24 pa zbuja resne skrbi...
- da je pri Mohorjevi družbi v Celovcu izšla gotovo najzanimivejša knjiga slovenskega leta, dnevnik Vinka Ošlaka iz let 1978-1979 (spopadi s komunistično oblastjo, stiki s kulturniki, polemike, tudi z dr. Grmičem)...
- da, če bi sešteli vse besede iz zgodovine slovenskega jezika z narečji vred, bi dobili približno 500.000 besed...
- da je bila ob dvajsetletnici smrti dr. Jakoba Ukmarja sprožena misel, naj bi na Opčinah, njegovem rojstnem kraju, postavili obeležje temu velikemu Slovencu...

sebnost. Prav tem se moramo zahvaliti, da imamo pecej tiska iz vojne in povojne dobe ter lepo literarno zbirko ljubljanskega univerzitetnega profesorja, ki so jo pripeljali iz Ljubljane brez posebnih težav.

Knjižnica se bo specializirala predvsem na slovensko kulturo: filozofijo, teologijo, splošno narodnostni tisk; sistematično bo zbirala ves slovenski tisk, ki izhaja izven matične domovine. Tujega tiska bo le toliko, kolikor bo govoril o našem narodu ali pa bo služil neposredno študentom. Vso drugo literaturo bo mogoče najti k knjižnicah narodnih zavodov in na univerzi.

Knjižnica bo urejena po decimalnem sistemu in v načrtu je kompiuterska povezava z drugimi univerzitetnimi knjižnicami v Rimu.

Ker gre za tematsko omejeno knjižnico, je začetek kar razveseljiv. Hvaležni smo vsem tistim, ki nam pošiljajo knjige v poklon, med temi naj omenim Slovensko akademijo znanosti in umetnosti ter Univerzitetno knjižnico (NUK).

Tudi Duhovno akademijo je treba pripisati Vaši zamisli. Od kdaj deluje? Kdaj ste začeli s simpoziji o velikih možeh slovenske Cerkve, katere ste doslej imeli in katere imate v bližnjem načrtu? Se mislite omejiti le na slovenske dostojanstvenike ali tudi na odlične in zaslužne katoliške laike? (Npr. dr. Pitamica, na katerega je pred kratkim opozorila celo Nova revija, ali dr. Gosarja, o katerem je pravkar napisal študijo mladi tržaški raziskovalec Tomaž Simčič). Poleg openske Drage je bil rimski Slovenik doslej edini, ki je med svoje predavatelje vabil strokovnjake tako iz domovine kot iz tujine, vključno emigrante. Dejansko ste poleg Drage že zdavnaj živeli idejo Slovenskega svetovnega kongresa, ki šele sedaj, v novih demokratičnih razmerah, poganja korenine tudi v Sloveniji.

Slovenska teološka akademija je sad slovenskih rimskih razmer. V vatikanskih arhivih se skriva veliko slovenskih dokumentov, za katere se do sedaj skoraj nihče ni sistematično zanimal. Na drugi strani je bilo v zadnjih desetletjih samo na papeških univerzah 11 slovenskih profesorjev. To se pravi, velika akademska sila, ki ima možnost in dolžnost, da izrabi svoj položaj.

STA si je nadelo nalogo, da zbira sama in tudi pospešuje iskanje teh dokumentov ter jih objavlja in razpošilja po svetovnih univerzah. To je bilo mogoče s sodelovanjem Inštituta za zgodovino Cerkve na Slovenskem. Do sedaj je izšlo 12 knjig.

Rim je središčna točka, kamor ima vsak dostop in kjer je mogoče preučiti raznoliko tematiko. Po zgledu drugih narodov smo povabili naše znanstvenike iz raznih koncev sveta in preučili nekatere osebnosti, ki verjetno še nimajo svoje prave predstavitve ali pa imajo napačno ali nepopolno. Vsi povabljeni so z veseljem privolili in tako je bilo do sedaj kar osem simpozijev, katerim je treba prišteti še prvega, to se pravi misijonskega; to je bilo prvo vseslovensko srečanje udeležencev: od Slovenije do Argentine, od Amerike do Avstralije in vsi evropski sestavni deli slovenstva. Resnici na ljubo je treba priznati, da so nas nekateri krogi nezaupljivo gledali, a brez razloga. Simpozij je bil striktno misijološki, kar je potrdil obisk pri kardinalu prefektu Kongregacije za širjenje vere in pa obisk pri papeževi avdienci.

STA se ne misli omejiti samo na kler. V načrtovanju so tudi naši kulturni laiki; sami ste omenili profesorja Pitamica, dr. Gosarja, prof. Tomca. Vprašanje je samo o vrstnem redu.

Naj dostavim še to, da so naši simpoziji striktno raziskovalnega značaja. To pomeni, da okrog 30 strokovnjakov o določeni osebnosti vsaj eno leto študira in išče dokumente po arhivih pod vidikom, ki mu ga je določil moderator, in ga predstavi na skupnem štiridnevnem srečanju. Po ekspoziciji referata posamezniki dostavljajo svoje opazke in tako pridemo do skupnega zaključka. V teku enega leta izidejo *akta*, ki so na razpolago širši javnosti, da iz njih spoznajo osebnost, kot jo osvetlijo do tedaj znani dokumenti.

Zaposleni ste na papeški univerzi URBANIANI. Koliko Slovencev Vas je pravzaprav zaposlenih na papeških univerzah in kateri so to? Kaj bi povedali o Urbaniani? Koliko profesorjev in študentov ima? Iz katerih dežel pretežno prihajajo? Koliko je na papeških univerzah danes slovenskih študentov?

Urbaniana je po uradnem seznamu tretja od petih papeških univerz v Rimu, ki obsegajo več fakultet; tem je treba še prišteti tri »ateneje« in še devet Papeških univerzitetnih inštitutov. Po vojni je število naših profesorjev na teh univerzah silno naraslo. Danes je tu kar 10 profesorjev: J. Bajzek, M. Holc, M. Jezernik, B. Korošak, P. Leskovec, V. Papež, J. Pirc, J. Vodopivec, M. Žitnik in I. Žužek. Treba pa je še pridružiti knjižničarja M. Rebernika in J. Zvera. Torej kar 12 oseb.

Univerza Urbaniana je bila ustanovljena 1627. leta skupno z Zavodom za širjenje vere, kar že samo nakazuje, da je misijonsko usmerjena. Na njej je študiral nekaj časa Knoblehar, med drugo svetovno vojno pa je prišla skupina mariborskih bogoslovcev. Doslej je na njej doktoriralo 10 Slovencev, od teh trije iz misijologije, zadnja je bila gospodična Ivanka Tadena.

Urbaniana ima svoje sedež v neposredni bližini cerkve Sv. Petra na hribu Gianicolo, a ima še 61 podružnic na štirih kontinentih. Vseh akademikov je 6.000, od teh jih je v Rimu 1200; z nad 600 profesorji, od teh 120 v Rimu.

Ime samo pove, da so v preteklosti prihajali v glavnem tisti, ki so bili namenjeni za misijone. Po drugi svetovni vojni se je precej spremenilo. Med akademiki boste videla obraze, ki očitno prihajajo iz Afrike, Azije in Amerike; številni so člani raznih misijonskih družb, ki bodo šli oznanjat evangelij v tiste kraje; število sester iz raznih kongregacij je silno naraslo. Statistika pravi, da prihajajo iz 224 raznih redovniških ustanov.

In koliko je slovenskih študentov na papeških univerzah? Po seznamu imenika, ki ga izdajo vsako leto, jih je letos točno 30. Nedvomno veliko število za slovenski narod.

Vi ste tudi eden od pobudnikov društva SLOMŠEK, v katerem se zbirajo rimski Slovenci. Kako poteka njegova dejavnost? Koliko ljudi to društvo pritegne?

Društvo Anton Martin Slomšek je vzklilo med rimskimi Slovenci še pred Slovenikom. Največjo zaslugo imajo tri globoko verne slovenske družine in pa preproste gospodinjske pomočnice. Nameni društva so bili striktno versko-kulturni, zato brez političnih primesi.

Nedeljska sveta maša, mesečne kulturne prireditve, letni majniški izlet, ker se nas je nabralo kar za dva busa, in podobne iniciative, to je bilo naše življenje. Člani so redno volili vodstvo, kjer je bil dolgo časa »župan« gospod Stan-ko Dekleva in pa dr. Roman Rus.

Skupnost se je zavedala, da je zmožna ustvariti svojo organizacijo in z njo doseči uspehe. Iz te samozvesti je prišlo prepričanje, da je mogoče priti do svojega slovenskega zavoda v Rimu. Njihova organizacijska akcija je bila občudovanja vredna.

Z leti je število padalo in sedaj je število laikov majhno. Nekaj jih je odšlo po svetu, mladina je zrastle in se vživela v novi svet. Omeniti pa je treba, da ima naša narodna skupnost stalni dotok z novimi študenti, ki prihajo na študij v Rim. Zanimivo je, da je duhovnikov, bogoslovcev in redovnikov in redovnic skoraj vedno okrog 100. Obiski škofov in drugih rojakov nam prinašajo novih idej.

Naše versko življenje je osredotočeno v nedeljski sveti maši v cerkvi Loretske Matere Božje ob 17,00 popoldne na Foro Traiano.

Zadnja nedelja v mesecu je bolj pestra, ker poteka v Sloveniku, in se verskemu in družabnemu pridruži še kulturni del. Posebno doživet pa je majniški izlet v rimsko okolico. Za zgodovino je treba pripomniti, da smo ravno z majniškim izletom začeli prvo skupno organizirano družabno življenje.

Ste tudi postulator v zadevi Slomškove beatifikacije. Ali lahko računamo, da bo postopek v doglednem času končan?

Slomškov proces je prinesel v Rim mariborski škof Maksimilijan Držičnik ob zaključku koncila. Takrat je prevzel postulacijo msgr. Frančišek Šegula.

Proces je šel svojo pot. Po nekaj letih so ugotovili, da so osebna pričevanja preveč oddaljena, zato je treba spremeniti smer in izbrati tako imenovano zgodovinsko pot. To pomeni, da je treba z dokumenti dokazati vso življenjsko pot Slomška in iz njih izveči njegovo herojsko svetost.

Prvi del, ki govori o pravovernosti njegovih spisov, je končan in vsi cenzorji so prikazali izredno osebnost božjega služabnika.

V teku je tako imenovana pozicija, to se pravi spis, ki mora poiskati vse dokumente o Slomšku, jih kritično analizirati in iz zaključkov opisati Slomškovo svetost. Prikazati bo treba, katere kreposti pridejo posebno do izraza in jih lahko imamo za herojske. Nadalje bo treba od uslišanj izbrati eno ali dve, kjer ne gre za običajno milost, ampak za pravi čudež.

V Kani Galilejski.

To delo ni lahko in to iz raznih razlogov. Dokumenti, ki jih še vedno najdemo tu in tam, so večkrat v takem stanju, da je pravo mučeništvo priti do bistva. Drugič, osebe, ki so se posvetile delu, so že drugje silno zaposlene in se ne morejo posvetiti izključno temu delu.

Delo vsekakor lepo napreduje: najtežjo točko smo prešli; mariborski škof se je posebno zavzel za stvar in nam dodelil novih mladih delovnih moči.

Vaša zanimanja veljajo tudi misijonom. Kolikor vem, ste precej potovali po misijonskih postojankah. Kateri ste obiskali?

Razlogov za potovanje po misijonskih deželah je bilo več. Končal sem misijonsko fakulteto in zato je razumljivo, da gre mladi doktor v kraje, kjer misijoni živijo in delajo. Nadalje sem študiral za duhovniki teh krajev in obisk je dobil takoj ton prijateljskega značaja. Postal sem profesor na misijonski univerzi, zato študentje sami pričakujejo, da njihovi profesorji ne poznajo njihovih dežel samo na papirju, iz branja zgodovinskih traktatov, ampak se osebno prepričajo o življenju na licu mesta. Razlogov torej še preveč.

Prvi obisk je bil namenjen Afriki leta 1955. Takrat je prišlo v modo, da so vsi potovali v Ameriko, ne vedno iz misijonskih namenov, ampak tudi iz osebnih koristi. Mene je bolj veselila Afrika. Vozil sem se mimo Mau Mau taborišč in videl z lastnimi očmi njihovo življenje. Takrat je bil nairobijski škof še Evropejec. Kakšna razlika v istem mestu po dobrih 15 letih, ko je tam zaživela demokracija in vodi nadškofijo moj bivši študent kardinal Mauricij Otunga.

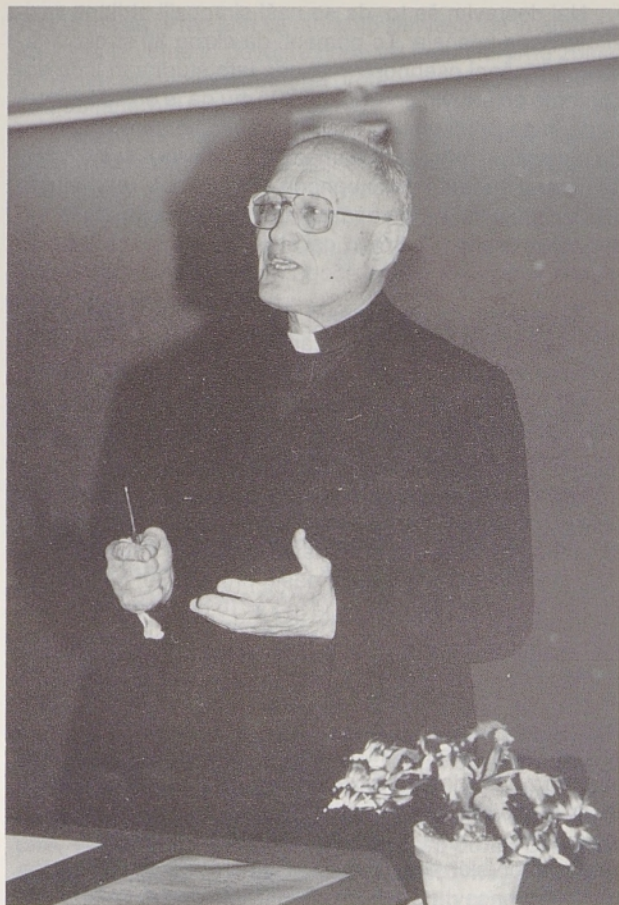
S tega romanja se spomnim srečanja s prvim ugandskim škofom Kiwanukom. Ko sva šla z njegovim tajnikom v gostilno, mi je gostilničar povedal, da afriški duhovnik tja nima dostopa. Razumljivo je, da nisem popustil in sva skupaj zaužila, kar nama je nudil gospodar.

Drugo daljše potovanje je bilo v Azijo. V Kalkuti mi je Mati Terezija pokazala svojo prvo postojanko, kjer je bilo mogoče videti samo revščino. Ob grobovih naših bengalskih misijonarjev sem se spomnil žabniškega rojaka Ehrliha. Na Japonskem mi je med drugimi ostal v spominu obisk stolnice v Nagasakiju, kjer hranijo Marijo svojih prvih kristjanov. Vzhod izstopa posebno po svoji zunanji olikosti in prijaznosti. Njihov nasmeh je prikupljiv in naše evropsko vedenje, posebno v uradih, se zdi v primeri z njihovim često grobo.

Ne bi rad naštel vseh dežel. Za vse pa velja dejstvo, da je Bog dal vsakemu narodu svoj značaj, svojo lepoto, ki jo mora obiskovalec le odkrivati in občudovati ter tako obogatiti svojo osebnost. Prav smešno bi bilo, da bi vsiljevali svoje nebistvene ideje drugim, saj s tem pokažemo svojo majhnost pred ljudmi in Bogom.

Potovanje bi moralo biti pravo romanje. Romanje pa obogati in ne ruši.

Tudi jaz sem Vaš dolžnik za večkratno gostoljubje v Sloveniku, ko sem bila službeno v Rimu na Ministrstvu za pravosodje v izpitnih komisijah. Takrat sem v daljšem osebnem pogovoru opazila Vašo vsestransko razgledanost in radovednost, tudi na človeški ravni. Ali Slovenik vodi kroniko vseh nešteti obiskov? To bi bila za zgodovinarja prava poslastica, posebno če bi bila dodana živahna osebna zapažanja, saj ste imeli med

Predavatelj v Trstu 1988.

obiskovalci celo papeža Janeza Pavla II. Kdo so bili drugi Vaši znameniti obiskovalci?

Slovenik je papeški visoko akademski inštitut za slovenske duhovnike. Resen študij in duhovna poglobitev duhovnikov, ki so jih poslali škofje študirat na papeške univerze, je glavni namen. Logično pa je, tudi zaradi dejstva, da je to edina slovenska pravna ustanova v Rimu, da ima stike z zunanjim svetom, kot jih imajo drugi narodni inštituti.

Jasno je, da gre samo za cerkveno verske ter akademsko kulturne stike in ne za politične ali gospodarske.

Slovenski škofje na obisku v Rimu imajo končno tukaj svoj dom, kjer lahko sprejemajo goste. Kardinal Pavel Bertoli je odkril kipe v vstopnem hodniku; od kardinalov sta prišla Franjo Šeper in papežev vikar za mesto Rim Ugo Poletti in tajnik kongregacije za svetnike nadškof Krisan. Razni škofje: od japonskega Hamava do našega rojaka Ambrožiča v Torontu; od graškega Webra do togijskega Kpozdra.

Med kulturniki naj omenim Vašega moža, ki je imel slavnostni govor pri blagoslovitvi sedanjega zavoda; profesorja Mirka Mahničja in univerzitetnega profesorja Andreja Capudra, ki je bil uradni govornik ob 25-letnici Slovenika.

Zelo pester je seznam oseb iz rimskih univerzitetnih krogov: razni predstojniki rimskih cerkvenih zavodov. Pred dnevi je predaval o Rerum novarum bivši profesor Lateranske univerze Biffi.

Strinjam se z Vami, da bo branje naše kronike silno zanimivo; bodisi zaradi oseb kot tudi zaradi njihovih podpisov.

Najvažnejši obiskovalec pa je bil seveda papež Janez Pavel II., ki se je na tem slovenskem otoku v Rimu simbolično srečal s Slovenijo.

Ste glede prihodnosti slovenske Cerkve zdaj, ko je prišla iz katakomb, optimist? Kateri so po Vašem plusi in minusi, ki jih za kristjane prinaša nova demokratična doba?

Na ta odgovor bodo lažje odgovorili slovenski škofje. Ako pa hočete vedeti za moje mnenje, moram priznati, da sem optimist. In to iz več razlogov. Po težkih preizkušnjah in trpljenju so ostali člani Cerkve le tisti, ki so osebno prepričani kristjani. Duhovniki, kljub velikim težavam, vztrajno in pogumno delajo ter se apostolsko vsestransko udeležujejo.

Slovenski episkopat je prišel do svoje škofovske konference, kar je silno okrepilo njegovo pastirsko delovanje doma in povečalo stik z drugimi narodi.

Ljudje sami vidijo, kam jih je pripeljal prejšnji ideološki in ekonomski sistem. Danes je mogoče ugotoviti, da so stebri krščanstva trdni in jih niso omajali raznovrstni napadi in vojne vihre. Krščanstvo tudi danes brani interese slovenskega naroda in mu zagotavlja njegovo bodočnost. Tu ne mislim samo na ekonomski razvoj, ampak predvsem na biološko-etnično pomlad.

Optimist da, a tudi realist. Realist, ker predvidevam tudi težave. Dosedanji sistem je vtisnil v značaj našega človeka neki pečat, ki ga ne bo lahko izbrisati, in je gotovo v nasprotju z moderno demokracijo: nezaupljivost do drugih, pomanjkanje osebne iniciative in odgovornosti, kar prav lahko zdrsrne do boječnosti in čuta manjvrednosti.

Kolikor vem, vabite — poleg vsakoletnega simpozija — v Slovenik različne predavatelje, znanstvenike, pisatelje, intelektualce, da spregovorijo Vašim študentom. Kateri so nastopili doslej?

Naše kulturno delovanje, poleg rednega študija, kar je glavno, poteka nekako v treh sferah: študentovska srečanja, znanstveni simpoziji in duhovniški tečaji.

O študentskih iniciativah sem že povedal. Letni septemberski simpoziji so striktno znanstvenega značaja, nanje vabimo izvedence za določeno tematiko. Ker je Rim vsem dostopen in celo radi prihajajo, jih vabimo iz vseh slovenskih in obmejnih univerzitetnih središč.

V pogovoru s kardinalom Parentijem.

Iz Ljubljane so prišli zgodovinarji France Dolinar, Metod Benedik, Vasilij Melik, Stane Granda, Vinko Rajšp, Janko Prunk, Anton Trstenjak. Iz Maribora kanonik Pangerl, Vinko Potočnik, Lojze Pirnat in Ivan Štuhec. S Primorskega Drago Klemenčič, Kacin-Wohinc, Marušič, Franc Kralj. Iz Trsta prof. F. Salimbeni, T. Simčič, M. Kravos, P. Merku, Pirjevec in F.P. Ferluga. Iz Gorice Andrej Bratuž in Lojzka Bratuž, S. in Luigi Tavano, g. Braini. Z Dunaja Walter Lukan, Ernst in Irena Bruckmüller. Iz Gradca N. Müller. Iz Hrvaške Bozanič ter Stojanov iz Makedonije, Rudolf Čuješ iz Kanade in dr. Brumen iz Argentine.

V januarju je tečaj za skupino slovenskih duhovnikov, ki želijo preživeti mesec dni tu in se seznaniti s splošnimi problemi Cerkve. Predavajo slovenski univerzitetni profesorji na papeških univerzah kot tudi profesorji druge narodnosti. Istočasno pa prinesejo svoj delež višji uradniki papeških kongregacij. Tečaj običajno zaključimo s somiševanjem v privatni papeževi kapeli.

Naj zadošča. Iz vsega pa je lahko razbrati, da je Rim središče, kjer se z veseljem zbirajo znanstveniki. In zakaj ne bi uporabili tega v korist slovenske kulture?

Zanimivo bi bilo slišati odgovore tudi na takšna vprašanja, kot so ta, po žensko zvedava: si dopisujete ali prijateljujete s kakšno znamenito osebo? Vam je ostalo v spominu kakšno doživetje pokrajine, ljudi ali običajev v katerem od misijonov? Kak spominski utrinek iz mlajših ali študijskih let? Kakšna anekdota pri obiskih v Sloveniku? Posebej zanimivi štiki s Slovenijo ali kakim Slovencem?

Iz potovanj naj podčrtam, da sem naletel vsepovsod na silno prijaznost in uslužnost.

Od številnih doživljajev naj omenim samo Peramiho v Tanzaniji, kjer sem na dolgo razpravljaval s profesorji o njihovem teološkem programiranju. Ob težavah, na katere so naleteli, je bilo tudi domače izrazoslovje za filozofske in pravne pojme, ki jih uporablja evropska znanost. Dajal sem jim poguma in povedal zgled našega Aleša Ušeničnika in A.M. Slomška.

Podobica Srca Jezusovega je igrala v mojem življenju odločilno vlogo. Pri begu od doma, kjer me je okupator že iskal, sem naletel pri Litiji na obmejno okupatorjevo stražo, ki se je mastila na vrtu pred gostilno. Preiskava je bila neizogibna. Ker na vprašanja nisem znal odgovarjati ne po slovensko ne po nemško sta napravila osebno preiskavo. V nahrtniku sta našla suho sadje, kruh in nekaj obleke. V hipu se je vojak nasmehnil, ko je našel v žepu košček papirja. Prepričan je bil, da bodo osebni podatki o tem mutcu. A kaj je našel? Podobico Srca Jezusovega, ki mi ga je pri slovesu stisnila v žep mama. Smeh se je spremenil v pomilovalni prezir, ki ga je sintetično izbleknil: »Pojdi, slovenski osel, naprej«.

Zanimivo bi bilo poglavje o psihologiji obiskovalcev Slovenika, bodisi da vzamemo romarje, ki prihajajo iz raznih krajev Slovenije, do beneških rojakov. Človek že naprej ve, kako se bo obnašala slovenska gimnazija iz Celovca ali pa Savinjšani. Posamezniki so prihajali z zelo različnimi občutki, veliko je zaviselo od njihovega pojma o zavodu: ali je to samostan, kjer samo molijo in molčijo? Ali je to srednja šola? Kaj študirajo? Tako se je dogodilo, da je neki gospod pred vstopom v hišo pokleknil in se z nasmeškom križal

ter zabaval skupino. Je bil pač malo poučen. Po dvodnev- nem bivanju v zavodu, ko je ugotovil, da smo normalni ljud- je, in se seznanil pri večernem srečanju z naravo zavoda, njegovimi nameni in trenutnim delom, drugič ne bi pokleknil in se norčeval. Poslal je veliko pomoč za napredek inštituta.

Stik z domovino. Po 19 letih sem se prvič vrnil domov za očetov pogreb. Srečanje je bilo, kljub očetovi smrti, pri- jetno, a ozračje je bilo napeto. Zvečer so domači zaprli ok- na, da drugi ne bi slišali naših pogovorov; brat je šel okrog hiše pogledat, če kdo prisluškuje. Ob polnoči se je peljala pod mojim oknom milica in čuvala, da me ne bi »kdo mo- til«. Ko sem bil na obisku pri sestri, me je prišla kontrolirat uradna oseba. Iz tega sem videl, kako mučna psihoza je vladala v družbi.

Resnici na ljubo moram povedati, da mi niso nikjer de- lali težav, a zvedel sem, da sem imel vedno »angela va- ruha«.

Moji stiki z domovino so bili najprej poslovni o Sloveni- ku, po prvem obisku pa sem stalno hodil na počitnice in se v glavnem držal svojega rojstnega kraja. Fara nima svo- jega župnika, zato so bile moje počitnice pravi blagoslov za farane. Pri upravljanju nisem naletel na nobeno težavo in moram reči, da so me krajevne oblasti kot tudi občinske silno prijazno sprejele. Počitnice pa sem tudi izrabil, da sem vsako leto peljal »svoje farane« na božjo pot v različne kraje domovine in jim razlagal zgodovinski in narodni pomen tega delca naše domovine. Lansko leto smo bili v Beli Krajini in nazaj grede obiskali tudi Rog. Na ta način so do sedaj spoznali vse glavne dele Slovenije.

Žal mi je bilo, da nisem mogel navezati tesnejših sti- kov s svojimi profesorji in se udeležiti srečanja maturan- tov. Srečal sem se samo s »patriarhom« Koroške dr. Fran-

cem Sušnikom, ki me je učil v gimnaziji in smo ga vsi spo- štovali kot dobrega profesorja, poštenega človeka in zgled- nega kristjana. Dobro se še spominjam njegovega govora na mariborskem Glavnem trgu, ko je ob Slomškovih dne- vih imel slavnostni govor in je med drugim izrekel: »Bolj kot inženirjev in advokatov potrebujemo svetnikov«.

Ali Mladika prihaja tudi v Slovenik? Kaj pravite k nje- nemu konceptu? Kaj bi v njej pohvalili in kaj pokritizi- rali?

Razumljivo je, da Mladika prihaja v Slovenik redno. Če se ne motim, kar dva izvoda.

Ne bi rad dajal tukaj kritike ali predlagal programa, saj je čas sam pohvalil in morda izločil vse, kar ne bi odgovar- jalo njenemu poslanstvu.

Navedel bi samo to, kar mene zanima, kjer se rad usta- vim zvečer, ko končan svoje delo. To večerno branje mi je prijetno razvedrilo in — če hočete — kratek obisk v do- movino.

Uvodni članki so običajno zelo aktualni, takoj čutim, ka- ko in kje bije slovensko primorsko srce. Pesmice, bodisi domače kot iz Japonskega, dokazujejo, da muza na Slo- venskem še ni izumrla. Napol znanstveni članki zapolnijo drugo vrzel kulturnemu bralcu.

Vaša srečanja s Slovenci sem redno z zanimanjem pre- bral; morda jih boste izdali v posebni knjigi? Zelo posre- čena so kratka obvestila o kulturnem delovanju pri Vas in po svetu.

Ne morem zapreti številke, da ne bi prisluhnil, kaj pra- vi Čuk. Če pa je preveč globok ali pa postaja preveč oster, moraš prebrati še »Za smeh in dobro voljo«. Potem mirno zaspiš, prepričan, da bo jutri spet — lep dan!

PESMI

PAVLE ZIDAR

Deklica

*Deklica ni mrtva, le spi.
Neslišen je njen sen,
a koža svetlikava.*

*Kako lepa je na začetku smrt:
ne moremo se je nagledati.
Dlake na roki srše*

*in kakor otava dehte,
ali kakor sredica rože jeseni.
Deklica je svetá srce.*

*Vseeno uboga, vstane
in je začudena
in potem rodi nas — nas.*

*V vsakem pusti spomin,
da ne umreš, ampak zaspiš
in da je to najlažji križ.*

Deklica ni mrtva — le spi.

Cilj

*Če ostanete pri mojih besedah,
vas nikoli ne bo zapustil dan,
večno bo pod veko
žuborel studenec lesketajoč.
Tudi ko vas bodo zavrgli
in boste zašli iz smeri
sveta.*

*Besede, izgovorjene v samoti,
imajo moči večnega življenja.
Četudi smrt ugaša telo,
besede, ki so moje,
svetijo dalje.*

*Niso prišle kakor človek
— ne,
ampak so resnica.
V njih je cilj najvišjega:
veter, ki piha, kjer hoče.*

Papagajčka

*V sosednji sobi se ljubita
papagajčka,
na čigav ukaz,
in tu jemljem konec jaz
na isti ukaz.
Kakšne razdalje,
zavite v gluhost.
Slast smrti je podobna
užitku življenja.*

Zelotovo srce

*Ostanke mi izplakuje plima,
njen šum zaceli vse rane,
kar ti jih zada življenje.
To je novo dihanje.
Ko tako zadihaš, kakor oceani,
si dobil srce
iz lave,
krvavo in žareče,
kakor zelotovo.*

Spomini na Plečnika

Inž. arh. Vinko Lenarčič

Silno je hvalil in občudoval Quaglia in rekel, da je poslikal stolnico tako, da izgleda kot iz marmorja.

Tolažil je: »Vsak človek pride enkrat na zeleno vejo, samo ne ve, kdaj je čas obiskanja!« je skrivnostno dostavil.

Ni vedel samo, kako mojster danes dela, vedel je, kako so delali stari. Zanimalo ga je vse, tudi način življenja. Rekel je: »Zgodovina govori na dolgo in na široko o kraljih in o vojskah, ničesar pa ne vemo, kako so živeli navadni ljudje. Že to, kako so držali telo v snagi, ko niso imeli papirja. Nekako so morali, sicer bi se usmradili. Bila so kopališča, pa ne povsod.«

»Tambure stebra so vrteli nad spodnjim in tako dosegli fugo kot las!«

»Oče je padel z odra, sin je šel nanj, pa še ni bila zgrajena kupola cerkve Santa Maria del Fiore.«

»Veliko trpljenja, več kot veselja skrivajo v sebi ti spomeniki davnine!«

»Človek se čudi, kdaj in kako so zvezli vse te sklade in zgradili piramide.«

»Na vsak način je bil odnos do časa nekaj drugačen.«

»Že dela sama očitujejo zavest neskončnosti, večnosti, s svojo monumentalnostjo. Kje smo mi s svojo nestrpnostjo in naglico sposobni izvesti kaj podobnega!«

»V umetnosti ni nobenega napredka! Spreminja se okus. Gotika je preprosto preživela.«

»Ni vse lepo, kar je naredil velik mojster. Ni vse lepo in dobro. Poznam tudi Michelangelove slabosti.«

Plečnik nam je vedno jasno pokazal, kaj se mu zdi lepo, in je vedno razložil zakaj. Rekel je:

»Stvar je lepa in fino občutena.«

»Linije so stroge.«

»Blizu so mi te očiščene forme. Tega je preveč,« in je pokazal baha-vi dekor renesančnih kandelabrov, »forma trpi in je zdrobljena. Pogled-te pa kapitele na križevniški cerkvi.«

»Es ist fein gemacht, fabelhaft konstruiert!« itd.¹

Pri ograji je postopal podobno: »Linije so preveč mehke, sentimentalne.«

»Profili so slabotni, brez proporcije.«

»Klasiki so imeli fin občutek za linijo in proporcijo, duše pa ni bilo v njih.«

»Duša se je pojavila s krščanstvom!«

»Starokrščanska umetnost izraža silno hotenje. Ne trdim, da ti ljudje marsičesa niso znali, trdim pa, da marsičesa niso hoteli, ampak so og-njevito zavračali!«

»V stvari je neko globoko iskanje!« (Giotto)

»Utilitarnost, tip, standard so smrt za umetnost! Umetnost se ne da industrializirati!«

»Tudi pa ni prav, da je nekaj samemu sebi namen. Forma mora biti utemeljena, če ne drugače, pa v nas samih.«

Plečnik ni pohvalil niti ene gole figure. Všeč sta mu bila le Adam in David. Pri slednjem je opozoril na izredno močne roke — dlani. »Na

»Znameniti« minister Pirnat

Pred časom se je v nekem večer-nem dnevniku slovenske televizije napovedovalka obregnila čez pravo-sodnega ministra Rajka Pirnata, ga označila s pridevnikom »znameniti« in si privoščila komentar v žaljivem to-nu. Ne glede na to, ali je minister Pir-nat simpatičen ali ne, ali se z njego-vo politiko strinjamo ali ne, bi si te-levizajska napovedovalka ne smela dovoliti take poteze, ki dokazuje — vsem trditvam o »neodvisnosti« na-vkljub —, da so slovenski mediji še vedno na plačilnem spisku levičar-skih strank in da se vrhu tega neka-teri vedejo, kot da bi pred sabo še vedno imeli množico nevednih in pre-plašenih ljudi. Takih »podvigov« si pri nas ne privoščijo niti oddaja »Samar-canda« po RAI 3, kaj šele televizijski dnevniki. Ko bi si napovedovalka do-volila tako neprofesionalno gesto na Zahodu, bi si verjetno še isti dan is-kala novo službo. V Sloveniji pa nič, kar na žalost dokazuje, da je levičar-ski lobi še vedno zelo močan.

Monopol nad Benečijo?

Preko slovenskega radia in tiska v zamejstvu smo se seznanili s pos-kusom združenja vseh slovenskih kulturnih ustanov Beneške Sloveni-je v nekakšno enotno zvezo. Samo po sebi ni to nič posebnega; kar za-skrblja je dejstvo, da je bil ta poskus izveden takorekoč na skrivaj, tako da bi, v primeru uspeha, širša sloven-ska javnost bila postavljena pred izvršeno dejstvo.

Sprašujemo se, ali je na pragu tretjega tisočletja še vedno mogoče misliti na poteze, katerim je zgled tra-gična medvojna Dolomitska izjava? Kaj bi se zgodilo, ko bi kako društvo ne hotelo delovati pod okriljem te zveze? Bi mu preprečili delovanje? Problem zamejstva — in zato tudi problem Benečije — je problem nas vseh. Dobiti se moramo vsi skupaj ter se o tem problemu pogovoriti in do-govoriti. Ni sprejemljivo, da si nekdo še vedno, po vsem tistem, kar se je zgodilo, hoče ustvariti lastne mono-pole, fevde in protektorate z izgovoro-m, da je stanje pač takšno, da ter-ja hitre ukrepe, ne pa dolgovernih pogajanj. Izkušnje pa kažejo, da ta-ka pot vodi skoraj vedno v afirmaci-jo interesov posameznika ali ožje skupine ljudi, to je lobija.

De Michelis in Slovenija

Kot beremo v tisku, se je italijanski zunanji minister De Michelis obregnil ob »konservativno« slovensko vlado in ob evropsko krščansko demokracijo nasploh. Dejal je, da ko bi bila slovenska vlada »napredna«, bi to dejstvo priznanje le pospešilo. Iz tega lahko sklepamo, da se De Michelis, kljub temu da se s težavo ločuje od ideje enotne Jugoslavije, začena približevati slovenskim opozicijskim strankam. Srečanje z delegacijo Ribičičeve SDP (bivšimi komunisti) to samo potrjuje. Baje so s tem povezani tudi problemi novega lastništva Primorskega dnevnika.

De Michelis je ostro kritiziral tudi predsednika dežele Furlanije-Juljske krajine Biasuttija, češ da zagovarja samostojno Slovenijo, na slovensko manjšino v Italiji pa pozablja. Grajal je tudi tržaško mesto, ki bi se moralo po njegovem mnenju bolj odpreti do tu živečih Slovencev.

Italijanski zunanji minister hoče očitno popraviti mučen vtis, ki ga je njegova politika pustila ne samo pri Slovencih, ampak pri vsej evropski demokratični javnosti nasploh. Vendar: ali smemo zaupati človeku, ki jaha dva konja hkrati? Smemo zaupati stranki, ki se je v Trstu v imenu golega pragmatizma povezala z italijanskimi nacionalističnimi silami samo zato, da bi dobila več glasov, sedaj pa se druži s predstavniki bivše komunistične diktature v Sloveniji?

Rebula - Verč

12. decembra se je v oddaji »Halo, dober dan! Tu 362875« po tržaškem slovenskem radiu Sergej Verč obregnil čez prispevek Alojza Rebule v Družini pod naslovom »Politika, brrr«. Verč očita Rebuli, da opravičuje boj za oblast kristjana in da pripisuje negativne plati tega boja (npr. pohlep po neomejeni oblasti) samo komunistom, ker da se kristjan poteguje samo za oblast, pojmovano kot »nadzorovano in časovno omejeno služenje narodu.« Potem Verč v ironičnem tonu opozarja, da je v Italiji že več kot 40 let časovno omejene oblasti krščanske demokracije Andreottija, Forlanija in drugih. Poslušalec bi si zaradi tega torej mislil, da Rebula zagovarja vladavino italijanske krščansko-demokratske stranke z vsemi negativnimi posledicami

212 ■■■■

videz je miren, ko pa ga dlje gledate, imate občutek, da vse trepeti v njem, ko posluša Golijatovo zasmehovanje. Vsak čas mu bo dosti in bo sprožil fračo.«

»Človekovo telo je lepo, celo zelo lepo. Nagota pa je nevarna in je lahko hitro svinjarija.«

»Narcissus — naj bi bil, jaz sem si pomagal s punco — vse skupaj stvar kiparja. Pod pogojem, da ne napravi vnebovpijoče svinjarije. Da imamo rit vsi, to že vemo brez kiparja!« Tako je lastnoročno napisal na skico za Gestrinov vodnjak.

Plečnik ni odobral, da bi njegovi študentje risali akt. Zakaj?

Nekaj očitno izraženega mu ni bilo všeč, pa konec. Dela, ki jih je občudoval, so bila celo zanj polna skrivnosti.

Občudoval je arhitekturo in pri tem rad uporabil primerjave:

»Šmarna gora, lepšega zaključka, špičke hriba si ne morete misliti, iz skalovja raste arhitektura, objekti so razpostavljeni sicer po vidiku terena, vendar je človek oblikoval samozavestno in kljub terenu.«

»Robbov oltar pri nunah kipi v nebo. Če stojite tik njega, vas prevzame strah, da se bo zrušil na vas in vas strl.«

»Kako genialno je Robba postavil svoj vodnjak. Vsaka treh mojstrsko oblikovanih figur gleda, naravnost bulji v človeka, ki prihaja iz ene od treh ulic. Z regulacijo Stritarjeve ulice je ena smer žal pohabljen. Kristalasto oblikovano podnožje figur učinkuje kot lesk peneče se vode.«

»Poglejte te okence (kmečka hiša). Preprosta profilacija v kamnu, skromna železna mreža, navzdol rastoč nagelj, mar si morete misliti lepši okvir za deklet, ki skozenj gleda, predstaviti si lepšo sliko!«

»Poglejte, portal hiše je iz sredine zgradbe. Kako je tehtal mojster ravnotežje in uravnovesil disharmonijo z namestitvijo kipa Marije. Čutite, kako se mu je to posrečilo? In potem proporcije oken! V pritličju skoraj kvadrat, v nadstropju elegantne, v drugem nadstropju zopet umirjene, skromne. Če pa bi premerili, bi mogoče ugotovili, da so okna v enakih proporcijah, samo enkrat večja, drugič manjša. Arhitekt je čudovito zadel poudarek sredine v vertikalnem in horizontalnem oziru, pri vsem tem pa očituje fasada namen, ustroj hiše.«

»Še nihče od nas ni fotografiral tega venca in vendar je čudež naše ga baroka. Šele pri tem zaključnem vencu se je razveselil, razživel arhitekt, iz njega vre, da tako rečem, življenjska radost, sila.« (Stari trg 3).

»Ornamenti Orienta so zato tako duhoviti, ker jim je prepovedano upodabljati živa bitja, človek pa se mora izživljati, tudi bojne igre so izživljanje.«

»Spomeniki, ki so postavljeni kot, point de vue' — Pariz — wirken auf mich betäubend, ich liebe viel mehr die Ueberraschung in Italienischer Städten.«²

»Mar res ni še nihče izmed vas opazil te prelepe renesančne fasade? (Vzhodna fasada Križank). Kako fino je občutil arhitekt, ki je fasado rahlo usločil!«

»Fasada Souvanove — Koslerjeve hiše v Šelenburgovi ulici se mi zdi, kot da gledam dva zaljubljenca!« Kako naj to razumem, sem si mislil. Plečnik pa je nadaljeval: »Dva zaljubljenca, ko sta sama med seboj, pozabita na ves svet, samo dobro si želita, nežna in zaupna sta, obzirna in fina. Tako se je tudi ta arhitekt vedel do svoje ljubice!«

Linija lokov Frančiškanskega mostu je čudovito občutena, tako da imam občutek, kot da bi gledal obrvi lepega dekleta.«

»Pogled na Ljubljano s poti na Bellevue je bil edinstven! Sedaj imam zaradi Nebotičnika vtis, kot da bi me kdo udaril. Grad je izgubil merilo!« Zopet nisem razumel. »Poglejte, prej je Grad dominiral nad mestom, čutili ste njegovo višino. Sloki zvoniki so še povečali ta občutek. Neprimerna masa Nebotičnika pa je čisto ubila to harmonijo.«

211 ■■■■

še *Baniček* (ZSSP PT), *Banik* (ZSSP LJ), *Bank* (ZSSP MS), 1499 *Bratosch Banko* v Planini (KOS II,254), *Banko* (ZSSP Kamnik, Štajerska, LJ, NM, Kočevje; TS). Recimo, da so za to potrebne še zgodovinske raziskave. A imejmo pred očmi vedno tudi ta hagionim! V krajevnem imenoslovju je iz priimka *Ban* gotovo nastalo Ime naselja *Báni*, it. *Bàgne* pri Trstu (TO F5).

* * *

V krajevnem imenoslovju ne razpolaga sv. Urban z obenim naseljem, ime *Sv. Urban* je lastno le zaselkom ob cerkvicah, teh pa je kar: dve na Kobanskem, pri Slovenjem Gradcu, MB, v Slovenskih Goricah, pri Mozirju, Šmarjah pri Jelšah, Gorenji Vasi in Metliki (ATLAS 12/B3 in 14/A3,37/A3,41/B1,70/A1,88/B2,115/B2,124/A1,190/B2): pri prvi od omenjenih cerkvic, ki stoji na sami državni meji, je na avstrijski strani še pokrajina *Urbaniwald* (ATLAS 12/A3).

Ursula

Latinsko ime *Ursula* (*Ursulus*) je manjšalna oblika zoantroponima *Ursa* (*Ursus*) 'medvedica; (medved)'. 21. oktobra česti Cerkev sv. Uršo devico, mučenko v Kölnu skupaj s še 11 ali 11.000 devic: število je odvisno od načina, kako beremo kratico v izvirniku (TAGLIAVINI I,357).

Ime se pojavlja na prehodu med XIV. in XV. stoletjem kot *Vrsel*, *Vrsa* (KEBER 372), KEBER opozarja posebej na žensko klicno obliko *Uršej* (prim. *Mojcej*) in krajevno ime, ki se ponavlja dvakrat pri Ljutomeru in v Prekmurju, *Noršinci*, za katerega navaja zgodovinske priče, da ga je pač tolmačiti tako. Na skrajnem Zahodu je ime bržkone odsotno: v CASTELLU ga ni, v ČERNJEJSKEM RKP. se pojavlja dvakrat vedno v zvezi z Černječima, za kateri ne moremo vedeti, ali sta bili Slovenki ali Furlanki. Pač pa je ime doma v Trstu: ob 1360 *domina Wrsula* (CAP CERE I,c.20r.) in 1395 *Ursula clibanaria* (Ursula krušarica, CAP CERE II,c.22r.), za kateri ne moremo uganiti jezikovne pripadnosti, razpolagamo še s podatkom za našo Uršo: 1368 *filius Urxe*, ...*Urxa* (CAP CERE I,cc.53r. in 56r.): v tem zapisu označuje latinski x slovenski š.

Zaselki (cerkvice) po imenu *Sv. Uršula* so pri Slovenski Bistrici, Kranju, Polhovem Gradcu, Mirni Peči in Podturnu pri Dolenjskih Toplicah (ATLAS 67/A1,105/B1,125/B2,170/B1,188/B1). Iz imena izvedeni pridevnik je v sestavi s splošnim imenom prisoten v imenu naselja *Uršlja Gôra* (KLS IV,489 »pred zadnjo vojno uradno *Urška Gora*; ATLAS 36/B3) pri Ravnah, medtem ko sta v bližini Črne vrh *Uršlja gora* in zaselek *Uršlja Gora* (ATLAS 62/B1); morda naštevamo tu — rajši kakor pod Urhom, čeprav je meja med obema imenomoma skrajno motna — *Uršna séla* med NM in Semičjem (KLS II,539; ATLAS 189/A1).

Pri Šentjurju je še vrh *Uršla*, pod njim pa naselje *Zálog pod Úršulo* KLS III,348; ATLAS 92/A3).

O priimku *Uršič* smo že povedali, da si ga lahko mirno delita Urh in Urša. Pač pa moramo tu po prepričljivih KEBROVIH podatkih naštevati imena zaselkov *Uršej* na Kozjaku (ATLAS 64/B3; hude dvome v zvezi z enakoglasnim priimkom smo že izrazili p.g. *Uldericus*) in *Veršovi* v Prekmurju (ATLAS 9/A3).

Valentinus

Ime je manjšalna oblika imena *Valens*, gen. *Valentis* iz glagola *valēre* 'biti pri moči', pozneje 'uživati zdravje':

obe imeni sta izpričani komaj v cesarski dobi. Toda že v prvem stoletju pr.K. se pojavlja ime *Valentius*, ki je morda v sorodu z etruščanskim imenom *Vala*, *Valius*, ki mu ne poznamo etimologije. Cerkev časti 14. februarja sv. Valentina, mučenca v Rimu, ter sv. Valentina, mučenca v Terniju, ter še druge svetnike s tem imenom, 25. julija pa sv. Valentino, devico in mučenko v Palestini (TAGLIAVINI I,45).

Pri nas se ime pojavlja v oblikah *Valentein*, *Valentin*, *Valenntin* od XIV. stoletja dalje (KOS II,...; KEBER 375). Nekaj zaselkov oz. cerkvic z imenom *Sv. Valentin* pri Škofji Loki, Šentjurju in Krškem (ATLAS 104/B2,114/B3,154/A2) priča o razširjenosti če že ne o pogostnosti češčenja tega svetnika (katerega?) pri nas. Veliko bolj priča o priljubljenosti svetnika razširjenost priimkov, ki so nastali iz tega hagionima. Začeli bomo, kakor vedno, pri onih, ki ponavljajo samo ime le s pisnimi spremembami, ki so ob kolebanju *v/f* na severu in *v/b* marsikje v slovenskem prostoru povsem razločljive: *Valentin* (ZSSP Logatec, PT, Dravograd, LJ, Ilirska Bistrica; TS, Devin-Nabrežina: v ti obliki je ime na severu lahko nemški, na Tržaškem tudi furlanski), *Balentin* (ZSSP Laško, LJ), *Falentin* je le ime zaselka na Kozjaku (ATLAS 41/A1), *Belentin* (ZSSP NM), *Balantin* je spet le ime zaselka pri Čepovanu (ATLAS 121/B1): iz slednjega je, preko pridevniške oblike na -ov, nastalo ime zaselka *Balantinovec* pri Idriji (ATLAS 123/A2).

S formantom -*(e)jc*: *Valentinc* (ZSSP Konjice).

S formantom -*ič*: *Valentinič* (ZSSP CE).

Z dvojnimi formantom -*čič*/*sič*: *Valentinčič* (ZSSP Štajerska, KR, NM, LJ, Radovljica, Kočevje, Primorska), *Valentincic* (SPZM GO; TS, tu → *Valentini*, PIZZAGALLI 158,329), *Valentincich* (TS, → k.z.), *Valentincig* (ZSSP MB; TS, → *Valentini*, *Valentino*, k.z.), *Valentinsig* (SPZM GO); morda gre tu omeniti tudi enkratno obliko *Valentičič* (ZSSP GO).

Z dvojnimi formantom -*ček*: *Valentinček* (ZSSP MB); iz osebne imena, ki je ena od številnih manjšalnih ali klicnih oblik tega imena, je med Devinom in Sesljanom še ledinsko ime *Valentinčkova dolina* (TO B2).

* * *

Veliko večje je število priimkov in krajevnih imen, ki jih lahko razlagamo iz različnih apokopiranih hipokoristikov našega hagionima; a tu nastane, bržkone prej v teoriji kakor v praksi, nevarnost ozmoze s svetniškim imenom *Valens*.

Cerkev časti 21. maja sv. Valenta, škofa in mučenca, ter še druge svetnike s tem imenom (TAGLIAVINI II,165).

V srednjeveškem Trstu so izpričana imena *Valentinus*, *Valentina* pri ljudeh, ki jim ne moremo uganiti jezika oz. etnične pripadnosti, ter *Valenta* in moško ime, ki se v genitivu glasi 1373 *ser Valenti de Pribici* (CAP CERE I,c.77v.): le v slednjem primeru nam je očetovo ime v porok, da imamo opraviti s Slovencem. Koliko se torej v bodoče morda prepletata obe svetniški imeni, prepuščam ugotovitev bodočim zgodovinskim raziskavam.

Sam sem pripravljen misliti, da imamo, spricho številnih klicnih in krajših oblik ob *Valentinu*, v največji meri le opravke z izvedenkami iz njegovih hipokoristikov.

Začeli bomo z apokopirano hipokoristično obliko 1498 *Blass Wallandt*, kmet v Stanjelu (KOS II,230), *Valent* (ZSSP Litija, Laško, LJ; SPZM GO, Tržič; TS, tu → *Valenti*, PIZZAGALLI 128), *Falent* (ZSSP MB), *Valant* (Štajerska, KR, NM, Radovljica, LJ), tudi ime zaselka v Halozah (ATLAS 95/A3), v pridevniški obliki v sestavljenem gorskem imenu *Valantov rob* pod Ratitovcem (ATLAS 103/A1), *Valand* (ZSSP PT, MB, NM, Radovljica, LJ, Konjice; v TS → *Valanti*, PIZZAGALLI 158), *Balant*, (ZSSP Litija, Logatec, CE,

Slovenj Gradec, LJ), tudi ime zaselka pri Čatežu (ATLAS 150/A1), *Baland* (ZSSP Litija), *Vallant* (ZSSP Brežice), *Valand* (ZSSP Šmarje), *Walland* (ZSSP Krško, Dravograd, CE, MB, LJ), in še imena zaselkov *Falent* na Pohorju, pri Šoštanju in Radečah (ATLAS 38/A3 v seznamu, na karti A2, 63/A3, 132/A2) in *Falend* na Pohorju (ATLAS 38/A2).

Temu osnovnemu hipokoristiku bomo zdaj dodali formante začenši z -ič: *Valentič* (ZSSP MB, LJ, Primorska), *Valentic* in *Valentich* (TS, Milje; tu → *Valenti* in *Valanti*, PIZZAGALLI 158,328), *Valantič* (ZSSP NM, GO), *Valantig* (SPZM GO; v TS → *Valanti*, prav tam 328,329), *Balantič* (ZSSP Gorenjska, Litija, Brežice, LJ, Kočevje), *Falendič* (ZSSP LJ).

Ob priimkih na -tič bomo navedli priimke na -čič, ki jih lahko razlagamo na več načinov: *Valenčič* (ZSSP Kamnik, Štajerska, KR, Logatec, LJ, Kočevje, Postojna, Primorska), tudi ime zaselka pri Ilirski Bistrici (ATLAS 197/A1), *Valencic* in *Valencich* (TS; tu → *Valenti*, PIZZAGALLI 124, 158,329), v TS za fašizma tudi *Valenzhizh* → *Valenti*, (prav tam 126,158), *Valančič* in *Balančič* (ZSSP KR), *Velenčič* (ZSSP Postojna); tudi s -šič: v TS *Valensich* in *Valensitz* → *Valenti* (PIZZAGALLI 158,329); in še z izgubo nosnika: *Valetič* (ZSSP Litija, Črnomelj, Ljutomer, Primorska), v TS *Valetig* → *Valletti* (PIZZAGALLI 158,330), *Valečič* (ZSSP Sežana), *Valecic* in *Valecich* (TS).

S formantom -ač: *Falentač*, ime zaselka pri Slovenskih Konjicah (ATLAS 92/A3).

S formantom -a: *Valenta* (ZSSP Dravograd, LJ; TS, Devin-Nabrežina, Milje).

S formantom -aj: *Balantaj* (ZSSP Tolmin).

S formantom -ek/-ak: *Valentek* (ZSSP MB), *Valentak* (ZSSP Konjice); in tu naj navedem še priimke na -čak: *Valenčak* (ZSSP Štajerska, LJ), *Velenčak* (ZSSP Brežice), *Valencak* (TS), *Wallentschag* (ZSSP LJ).

Dva nenavadna formanta me begata in ne vem, kaj bi s temi priimki, vendar se mi zdi prav, da jih navedem: s formantom -an (?) *Valentan* (ZSSP KR, PT, LJ, MB), *Valantan* (ZSSP MB): dejstvo, da je ta priimek osredotočen v mestih, mi daje slutiti tuje poreklo. In še formant -ar: *Valentar* (ZSSP Radovljica, Jesenice): prisotnost ob naši severozahodni meji govori tudi v tem primeru in prid tujemu izviru priimka.

Tudi pisna oblika *Valente* je tuja, čeprav nosijo ta priimek že stoletja tudi naši ljudje (ZSSP Radovljica, Kočevje; SPZM Rezija; TS, Devin-Nabrežina, Milje): a med nosilci tega priimka so gotovo tudi Furlani in Italijani.

V še večji meri bomo iskali Italijane med nosilci priimka, ki je menda povsod tujega izvira: *Valenti* (ZSSP Dravograd, LJ, Postojna); v Italiji se ta italijanski priimek popolnoma prekrije s poitalijančenimi priimki, ki smo jih že našli. Italijanski je tudi *Valentini* (ZSSP MB). Sam pa ne vem, kako razlagati *Valenci* (ZSSP Slovenj Gradec) in *Falenti* (ZSSP Dravograd). Tu naj navedem še ime z izgubo nosnika: *Valeti*, zaselek v Beli Krajini (ATLAS 222/B1).

* * *

Nadaljnja apokopa bi skrajšala pravkar obravnavano imensko osnovo *Valent* v **Valen*: tu smo seveda že na peščeninah hipotez, vendar bom tvegati in spravil lepo v vrsto še peščico priimkov, ki si jih tako razlagam. Opozorilo, da moram biti previden v izjavah, mi prihaja iz dejstva, da se začenjajo vsi z B-: *Balen* (ZSSP Ljutomer, LJ), *Balan* (ZSSP Laško), in sestavljeni *Balanc* (ZSSP Dolnja Lendava), *Balanč* (ZSSP KR, Logatec, Radovljica), *Balenič* (ZSSP MB),

a dva sestavljena priimka izhajata tudi iz osnove z začetnim V-: *Valenk* (ZSSP Dravograd), *Valenko* (ZSSP PT, MB).

* * *

Krajši apokopirani hipokoristik iz *Valentina* je gotovo tudi *Val* s številnimi izvedenkami. Tu se spomnim na svojo prastrica Valentina Perica v Brestovici pri Komnu, ki je umrl pri petinosemdesetih, ko je skušal ločiti dve pobesneli kravi in ga je ena zbodla z rogovi: domači so mu pravili *stric Vále*. Toda tu moramo biti skrajno pozorni na možnost številnih interferenc. Pri krajevnih imenih, posebno na Zahodu, moramo upoštevati prirastek tujega in pogostnega it. *valle*, lat. *vallis*, prav tako kakor ob vsi obali vzdolž Istre in Dalmacije. Pa tudi pri priimkih se mešajo interference. Najbolj zanesljivo bo le obravnavati ona imena, ki se poslužujejo najbolj tvornih formantov. Naj poskusim: *Val* (ZSSP LJ, Idrija), *Vala* (ZSSP MB), *Walla* (ZSSP LJ): toda v poznem srednjem veku je v Trstu *Walla* zapis za slovenski antroponim *Hvala*! *Valaj* (ZSSP Laško, MS): če ni morda madžarskega porekla. *Vale* (ZSSP Krško, Laško, MS; TS), *Bale* (ZSSP Krško), *Valle* (ZSSP Radovljica; Repen), *Valé* (TS, Milje): kako ločiti slovenske priimke od italijanskih?

Z lažjim srcem zaplavam med sestavljene priimkovne oblike. S formantom -ec: *Valec* (ZSSP MS).

S formantom -ič: *Valič* (ZSSP PT, LJ, NM, Postojna, GO, MB), *Valic*, *Valich*, *Vallich*, *Valig*, *Vallig* v TS in GO → *Valli*, *Valle*, *Moscheni* (PIZZAGALLI 120,158,330), *Balig* (SPZM Goriška; TS; v XVII. stoletju notar v Čenti *Balig/Ballich/Ballico*), zaselek *Valiči* pri Ajdovščini (ATLAS 0).

S formantom -ek: *Valek* (ZSSP Šmarje), *Balek* (ZSSP MS).

Z dvojnimi formantom -čič: *Valcic* (SPZM UD), *Valcich* v TS → *Valcini*, *Valli* (PIZZAGALLI 124,329), *Velcich* (TS).

Nenavadna priimkovna oblika je videti (in pri nji dvomi in nevarnosti rastejo): *Valeč* (ZSSP KR).

Izognil se bom majhni skupini priimkov, ki jih lahko razlagamo tudi iz antroponimov s privedniško osnovo *veli* 'velik', precej razširjeni skupini z osnovo *baloh-*, ki ima tudi druge razlage na voljo (čeprav sem v tem primeru kar naklonjen hagionimskemu izviru), in ožji skupini priimkov z izidom -s, ki bi zahtevala še raziskave in študij. Prav tako se bom izognil imenom zaselkov, porazdeljenim po vsem slovenskem prostoru posamič, ker se pri njih gotovo križajo številni izviri.

Na koncu še besedico o aferetičnem hipokoristiku: *Tinče* (ZSSP MB, Konjice), *Tinko* (ZSSP MB) in *Tinkovic* (ZSSP Slovenj Gradec) so z enako verjetnostjo iz *Valentina* kakor iz *Martina*.

Valerius, -a

Gens Valeria je bila eno najstarejših rimskih plemen; ime lahko vzporejamo s pelinjskim *Valesios* (po latinskem rotacizmu s med dvema vokalom → r) in je bilo v zvezi z glagolom *valeo*, *valēre* 'biti pri moči; biti zdrav' in je torej pomenilo »kdor je pri moči; kdor je zdrav«. Cerkev časti 28. januarja sv. Valerija, škofa v Saragozi, 29. januarja sv. Valerija, škofa v Trieru, 14. junija sv. Valerija, mučenca v Soissonsu, 16. novembra sv. Valerija, mučenca v Afriki, in 28. aprila sv. Valerijo, mučenko v Milanu, 5. junija sv. Valerijo, mučenko v Cezareji, in sv. Valerijo, devico in mučenko v Limogesu (TAGLIAVINI I,406).

Kolikor utegnejo biti vezi s tema dvema hagionimoma rahle, vendar moramo navesti priimek *Valerija* (ZSSP Ilirska Bistrica), gorsko ime *Valerija* pri Divači (ATLAS 179/B3) in

ime naselja *Valérišče*, it. *Valerisce* (ATLAS 139/B1; naglas sem seveda dodal sam).

Valter

Rimski martirologij ne upošteva nobenega med več svetniki s tem imenom, vendar ga ne moremo spričo prisotnosti v našem imenoslovju obiti; zato ga pišem v naslovu kar s slovensko obliko.

Ime je znano pri Langobardih že od VI. stoletja v obliki *Walthari* ali *Waldhari* in je sestavljeno z *wald-* ali *walt-* v zvezi z glagolom *waltan* 'vladati' in *hari* 'vojska, vojskujoča množica'; pomenilo naj bi torej »kdor poveljuje vojskujoči množici; poveljnik vojske«. Cerkev časti 8. aprila sv. Valterja Pointoiškega, opata, poleg njega še 22. januarja blaženega Valterja iz Birbacha, križarja, 11. maja sv. Valterja opata, 4. aprila sv. Valterja opata v Picenu, 5. junija sv. Valterja duhovnika, mučenca v Friziji, 22. julija sv. Valterja pričevalca v Lombardiji, 2. avgusta blaženega Valterja iz Frančiškanskega reda na Portugalskem in 16. novembra sv. Valterja pričevalca (TAGLIAVINI II,12).

V nespremenjeni obliki se ime nadaljuje v priimkih *Valter* (ZSSP Radovljica, LJ, Ilirska Bistrica, KR, Dravograd), *Walter* (ZSSP LJ) in v izvedenem *Waltritsch* (SPZM GO: po poreklu iz Smerče, n. Emmerdorf, na Koroškem). Dva druga priimka sta videti tuja: *Valtersdorf* (ZSSP Dolnja Lendava) in *Waltersdorfer* (ZSSP Litija). Kaj pa *Valtern* (ZSSP PT)?

Vincentius

Ime se pojavlja v Rimu pozno in le v krščanskem okolišju ter je *signum* ali *supernomen*; to je četrto ime, neke vrste vzdevek skoraj, ki izpopolnjuje tročlensko rimsko poimevanje ljudi; pogostoma pa so prav taka *signa* ali *supernomina* postala v rabi pomembnejša od prvih treh imen. Ime je sestavljeno s sedanjim deležnikom *vincens* iz glagola *vincere* 'zmagati' in formantom *-ius*, pomeni torej 'kdor premaga' (smrt, greh ipd.). Cerkev časti 5. aprila sv. Vincenca Ferreri, umrlega l. 1419, 19. julija in 27. septembra sv. Vincenca de' Paoli ter še številne druge svetnike s tem imenom (TAGLIAVINI I,106).

KEBER 388 pravi, da je ime izpričano pri nas že v XII. stoletju; na skrajnem Zahodu berem 1393 *Vincentius in Michotis* (V. v Sedliščih; CASTELLO 139), za poznejše zgodovinske priče se spet sklicujem na KEBRA.

Osebnostno ime se ponavlja v priimku *Vincenc* (ZSSP MS).

Takoj za njim nam je pristopiti k hipokoristikom. Začeli bomo z apokopirano osnovo *Vinc* (ZSSP Ljutomer) in izpeljanimi *Vince*, 1594 *Barthol Vintze* (KEBER), tudi ime zaselka v Prekmurju (ATLAS 7/A3); *Vincek* (ZSSP PT, LJ); *Vincekovič* (ZSSP PT); *Vincetič* (ZSSP PT, MB); in hibridnim *Vincl* (ZSSP Gornji Grad).

Druga podobna osnova je *Vinč*, ime zaselka pri NM (ATLAS 170/A1), iz katere izpeljemo — ne da bi skušali podrobneje razlagati prehoda *c* → *č* — *Vinčec* (ZSSP Dolnja Lendava), tudi ime zaselka pri Gornji Radgoni (ATLAS 18/B1); in z rezervo tudi *Vinčar* (ZSSP MS, MB).

Še krajša apokopirana hipokoristična osnova je pri nas očitno tudi *Vin-*, ki jo širimo s formantom *-ko*: *Vinko* (ZSSP Štajerska), z nadaljnjo sestavo *Vinkovič* (ZSSP Dolnja Lendava, PT, Ljutomer, MB), *Vinkovic* (ZSSP Dolnja Lendava), morda tudi *Vinkel* (ZSSP PT), *Vinkšelj* (ZSSP Krško, Metlika, Brežice); *Vicman* (ZSSP MB; JAKOPIN 1977,171

izvaja ta priimek iz imena Vincenc ali Victorius: vsekakor bi pritrjeval prvi možnosti, ko bi ne bral tudi *Vičman* ZSSP MB. Pri tem mi odpove vsaka gotovost in se počutim kot brodolomec na visokem morju).

Izogнем se vsem priimkom z osnovo *Ven-*, ker utegne biti pri njih razlaga pisana (iz Benedikta prej kakor iz Vincenca).

Aferetični hipokoristik se glasi 1536 *Zenz* (KEBER), priimek *Cenc* (ZSSP Šmarje, MB, LJ, Konjice), tudi ime zaselkov pri Mislinji in Črnem Vrhu pri Idriji (ATLAS 64/B3 in 65/A2,143/A3), v množini *Cenci* na Pohorju (ATLAS 38/A2); z nadaljnjo sestavo imamo — ne več samo na Vzhodu, kakor večino doslej omenjenih priimkov, temveč tudi na skrajnem Zahodu — najmočnejši priimek iz našega hagonima *Cenčič* (ZSSP Kamnik, KR, PT, Šmarje, LJ, Kočevje, GO, Ilirska Bistrica, Tolmin), *Cenčic*, *Cencič* in *Cencic* (ZSSP Tolmin), *Cencig* (SPZM Benečija, pas od Čedad do UD z okolico; TS), *Cencigh* (SPZM Cervignano), SPZM 1677 *Zenzig*, 1751 *Zhenzhizh* v Robediščih, tudi ime zaselka *Čenčič* v Slovenskih Goricah (ATLAS 17/B2); *Cencelj* (ZSSP Kamnik, Litija, Laško, CE, Brežice, LJ), *Cencel* in *Cenčel* (ZSSP CE); *Cenček* (ZSSP Radovljica); morda tudi *Cencen* (ZSSP CE).

Še krajša je osnova *Cen*, ime zaselka pri Polzeli (ATLAS 89/A3), tudi v imenu zaselka *Cenova guba* pri Tržiču na Gorenjskem (ATLAS 83/A1), in izpeljani *Cene* (ZSSP Kamnik, Laško, MS, CE, Idrija), *Cenec* (ZSSP MS), *Ceni* (ZSSP PT), *Cenič* (ZSSP LJ), morda tudi *Cendol* (ZSSP Tolmin), *Cendou* (SPZM Krmin) in *Cenin* (ZSSP Krško). Kaj reči o *Cener* (ZSSP Krško, MS) in *Cengle* (ZSSP Radovljica, LJ)?

Vitalis

Vitalis je rimski *cognomen*, ki sovpada s pridevnikom *vitalis* 'življenjski; življenja zmožen, dolgega življenja' in je postal priljubljeno ime kristjanov, ki so ga povezali s samostalnikom *vita* '(večno) življenje (duše)'. Zato je ime lastno številnim svetnikom, med katerimi se bomo spomnili vsaj sv. Vitala, škofa v Izmiru, in sv. Vitala, mučenca v Afriki, ki ju Cerkev praznuje 9. januarja; bližja sta nam ravenski mučenec sv. Vital (28. aprila) in sv. Vital iz Bologne (4. novembra) (TAGLIAVINI II,12).

KEBER 390 omenja v srednjem veku samo Italijane v Trstu, Kopru in drugje. Udomačenost imena tudi pri nas izpričujejo priimki s izrazito furlansko lenizacijo *t* → *d*: *Vidal* (ZSSP Sežana) in *Vidau* (ZSSP Sežana; TS), *Vidav* (ZSSP KR; TS), slednja dva v TS → *Vidali*, *Vidani* (PIZZAGALLI 159,331), in mnogo bolj razširjen *Vidali* (ZSSP Kamnik, Laško, Dravograd, Konjice, Sežana), tudi ime zaselka pri Konjicah (ATLAS 92/B2); slednji je ohranil svojo italijansko podobo. Edino ime v našem prostoru brez furlanske lenizacije je ime zaselka *Bital* pri Ilirski Bistrici (ATLAS 197/A1).

Dejstvo, da najdemo ime zgolj v prvotni obliki, ne da bi pri nas nastale izvedenke, priča o furlanski (tudi italijanski?) migraciji v zadnjih stoletjih, po času torej, ko so se slovenski priimki že izoblikovali.

Vitus

Ime *Vitus* se pojavlja komaj v krščanski dobi in sicer tik pred začetkom IV. stoletja: morda gre le za maskulini-

zacija samostalnika *vita* '(večno) življenje (duše)', morda je treba upoštevati še interference z germanskim imenom *Wido, Witto, Wito* vsaj od VI. stoletja naprej; iz tega germanskega imamo v Italiji ime *Guido*, pri nas *Gvido(n)*. Najpopularnejši sv. Vid je umrl mučeniške smrti za Dioklecijana in ga Cerkev praznuje 15. junija, poleg njega časti še 2. januarja sv. Vida, mučenca v Sirmiju, 20. januarja sv. Vida, mučenca v Nikomediji, 21. maja sv. Vida, mučenca v Cezareji, 29. maja sv. Vida, mučenca v Rimu, in 22. avgusta sv. Vida (ali Vitala), škofa v Litvi (TAGLIAVINI I, 193).

Druge razlage tega imena si lahko ogledate pri KEBRU 384, ki omenja 1209 *Vitus*, meniha v Vetrinju (ali je bil Slovenec?), in od 1527 naprej pogostno ime *Vid* na Slovenskem.

Vid, z izrazito furlansko lenizacijo $t \rightarrow d$, še jasneje razvidna v ženski imenski obliki *Vida* (za katero nisem, vsaj ne v Rimskem martirologiju, našel nobene svetnice), naj bi torej bil — in to je gotovo na slovenskem Zahodu — importirano furlansko ime, medtem ko nam kolebanje med zelo pogostnim *d* in rekdim *t* drugje v slovenskem prostoru potrjuje interferenco z germanskim *Gvidonom* in morda tudi latinskim *Vitom*.

Bralci, ki so mi potrpežljivo sledili, naj mi na tem mestu dovolijo digresijo v kraljestvo poezije. Lepa Vida, simbol v naši literaturi, kulturna in pesniška prisotnost v Devinu, ime, ki ga imamo Slovenci za izrazito slovenskega, sploh ni slovensko, temveč je ime s furlanskim kontroliranim poreklom. Nič zato. Osvojili smo ga in danes predstavlja le nam, nikakor ne več Furlanom (čeprav še pomnim iz svojega otroštva Furlanko *Vido*), kulturno vrednoto. Ime *Vida*, ki ga beremo v Trstu od l. 1309 (CAP R) kar pogostoma, je lahko tergestinsko ali slovensko, le pri CAP M 1349 je *Vida filia Nedelche fornare* zanesljivo Slovenka; dejstvo, da beremo od 1356 v Trstu tudi imensko obliko *Vita* (CAP CERE I), ki je videti italijansko ali kulturno latinsko, nas o ničemer ne prepričuje, ko beremo spet 1405 *domina Vitta mater Juste de Rebech* (CAP CERE III, c.35v.), ki utegne spet biti Slovenska v polatinjenem zapisu.

(Še drugo digresijo obljubljam za pozneje).

Danes je na Slovenskem čez 40 cerkva, posvečenih temu priljubljenemu svetniku. In pri njem bomo začeli, pa ne v Sloveniji, temveč kar v Trstu, kjer nosi mestna četrt ime po njem: v italijanščini se ta mestna četrt imenuje *S. Vito*, slovensko ime *Sv. Vid* je le kalk po njem (TO E6). Drugje bomo posvetili najprej pozornost ljudskemu imenu *Šentvid*; in bomo od Zahoda proti Vzhodu našli kaj krajev: *Št. Vid*, nemško *St. Veit an der Glan* severno od Celovca (KOROSKA A 10), *Št. Vid*, nemško *St. Veit* v Podjuni (KOROSKA C 11), *Podnános* (KLS I,26 »staro ime *Šentvid*, ljudsko *Šembid*)...

In tu mi dovolite drugo digresijo v kraljestvo poezije. Kdo ne pozna Pahorjeve priredbe vipavske ljudske »Pa se sliš, pa se sliš od svetga Vida zgun«? Na to ni pomislila Oblast, ki je hotela preglasiti svetnike na Slovenskem in je določila, da naj bo *Šentvid/Šembid* odtlej *Podnános*: pa so slovenska grla vsepovsod — toliko je pesem priljubljena — skozi desetletja dajala glas šembijskim zvonovom. Oblast namreč, prav toliko kot geografi in slavisti, nima posluha. Vsi drugi Slovenci se lahko danes le veselimo, da častijo podnanoiški zvonovi vsevdilj sv. Vida. Vendar je v neposredni bližini prezrla tudi gorsko ime *Šentviška Tura* in ob nji ime zaselka *Šembiška bajta* (ATLAS 162/A2).

... nadaljujmo: *Šentviška Gôra*, naselje pri Čepovanu (KLS I,424; ATLAS 121/B1) pa *Šentviška planota*, pokra-

jinsko ime pri Kneži (ATLAS 101/B3), ljubljanska mestna četrt *Šentvid* (KLS II,385; ATLAS 126/B1), *Šentvid pri Lukovici* (KLS II,106; ATLAS 108/A3), *Šentvid pri Stični* (KLS II,152; ATLAS 149/B2), *Šentvid pri Grobelnem* (KLS III,394; ATLAS 114/B1), ob njem še *Šentviški potok*, *Šentvid pri Planini* (KLS III,344; ATLAS 134/B1), *Šentvid pri Zavodnju* (KLS III,435; ATLAS 62/B2). In še so tu gorsko ime *Šentviška gôra* in ob njem pač kulturno kaznovani zaselek *Sv. Vid* pri Čatežu (ATLAS 155/B3), zaselek *Šentvid* pri kulturno kaznovanem zaselku *Sv. Vid* na Pohorju (ATLAS 65/B3), vodno ime *Šentviški potok* ob kulturno kaznovanih naselju in zaselku *Sv. Vid* pri Vuzenici (ATLAS 38/B1; naselje KLS IV,455). In še, glej, glej, ena stara ljudska oblika v imenu naselja *Šembije* pri Ilirski Bistrici (KLS I,99; ATLAS 197/B1). Preostane nam kulturno ime *Sv. Vid* pri številnih zaselkih mimo onih, ki smo jih sproti navajali ob drugih imenih: ti so v Prekmurju, pri Mislinji, v Tuhinjski dolini, pri Kozjem, Bizeljskem, Preserju nad ljubljanskim Barjem in Semiču (ATLAS 22/B2,64/A2,109/A1,135/A3,136/A3,146/A2 in 189/A1), a tudi pri dveh naseljih: *Žilce* (KLS I,59, prejšnje ime je *Sv. Vid nad Cérknico*) in *Sv. Vod (Vid)* v sami Vrtojbi (KLS I,324).

Pa smo že pri priimkih. Koliko jih ponavlja osebno ime? Menda samo *Fid*, ime zaselka pri Ravnah (ATLAS 63/B2).

In kaj reči o priimku *Vida* (ZSSP Dolnja Lendava, MS; SPZM Gradisca d'Isonzo), *Bida* (ZSSP Kamnik, KR, LJ)? Malo je verjetno, da ponavlja žensko osebno ime, rajši ga izvajam iz moškega s formantom -a.

Preden se lotimo drugih, naj navedem sestavljeno krajevno ime s pridevnikom *Vidov*: ime zaselka *Vidov Breg* v Prekmurju (ATLAS 22/A1). Iz te pridevniške osnove je z nadaljnjo sestavo tudi ime zaselka *Vidovica* pri Rogatcu (ATLAS 116/A2).

Nadaljujem s sestavljenimi imeni. S formantom -ec: 1354 *Videč de Scopa* (V. iz Skopega; BM) v Trstu, 1361 *Videc* (CAP CERE I,c.25r.), 1404 *Videč de Sinodoyan* (V. iz Senadol; CAP CERE III), 1425 *Vidač* v Čedadu (XEN, c.11v.), *Jury Vidač* že priimek v Čedadu (XEN, c.11v.), *Videc* (ZSSP Laško, Ljutomer, CE, MB, Kočevje), tudi zaselk pri Slovenski Bistrici (ATLAS 67/A1); *Vidic* (ZSSP Gorenjska, Kočevje, Štajerska, GO, NM, LJ, Postojna, Kamnik, KR, Črnomelj, Tolmin; SPZM GO, Čedad; v TS za fazišma → *Vidi*, PIZZAGALLI 159), tudi ime zaselka pri Idriji (ATLAS 123/B2), *Vidiz* (TS).

S formantom -ič: *Vidič* (ZSSP Črnomelj, MB, GO), *Vidich* (SPZM Tržič; TS, tu → *Vidi*, PIZZAGALLI 122,124, 159,331), *Vidig* v TS za fazišma → *Vidi* (prav tam, 159).

S formantom -ak: *Vidak* (ZSSP Dolnja Lendava; TS), *Vidach* (TS). Iz njega je s pridevniškim formantom -ov in nadaljnjo sestavo izpeljan *Vidakovič* (ZSSP MS), ki je bržkone hrvatskega izvira.

S formantom -e je videti sestavljen *Vide* (ZSSP Krško). Z nadaljnjo sestavo *Videtič* (ZSSP Črnomelj, Metlika, CE).

Z rezervo navajam *Videčnik* (ZSSP Štajerska), tudi ime zaselka pri Vitanju.

Morda imamo opraviti le z interferenco z Vidom pri priimku *Vidgoj* (ZSSP MB), *Vidgaj* (ZSSP Litija, Šmarje, NM, MB), *Vidigoj* (ZSSP KR, Postojna), *Vitigoj* (ZSSP NM): zadnja oblika me prepričuje, da imamo rajši opraviti z antroponično osnovo predkrščanskega izročila **Vit-* (MIKLOSICH PN 39; ONPN 99; prim. še SVI II,303). Zato sem v škripcih tudi pri *Vidman* (ZSSP MB; TS), tudi ime zaselka na Pohorju (ATLAS 38/B2) ob *Vitman* (ZSSP Krško).

»Balustri se vam lahko smejejo, ali pa so tudi hitro rahitični!«

Lepo, nazorno je Plečnik poučeval, predaval nauk o slogih. Vse, kar se je dalo, je narisal na tablo, obrazložil in tolmačil. Povedal je tako grško, latinsko in tudi nemško poimenovanje. Tudi slovensko, vendar je marsikdaj pripomnil: »Ni dobro, ker ni ukoreninjeno.«

Spominjam se še tega: »Steber je pokončni nosilec, nosi in je tlačen. Arhitekt je to izražal, poudarjal s tem, da je steber spodaj širši kot zgoraj, da je napravil kanelure, da je zvezal te s kapitelom, da je napravil entasis, bazo. S proporcijami pa je napredoval od preprostosti in solidnosti do elegancije in končno propada!«

»Arhitrav in sploh Gebälk³ pa je vodoravni nosilec, zato vodoravne linije, vodoravni poudarki, vendar poživljeni z vertikalnimi triglifi in utemeljenimi zobci in konzolami. Veste, pri pravi arhitekturi je vse utemeljeno in izraženo po občutku. Tako je tudi v naravi. Slednje pa je odvisno od svetlobe in sence. Kaj vam pomaga lepa plastika, če ni sonca? Zato je arhitektura severnjakov povsem drugačna.«

»Veste, plemenito hotenje rodi velike umetnine, ne pa veliko vseznanje brez hotenja. Zato so zame umetnine polne porodnih bolečin, da tako rečem. Na vrhuncih stilov in dob jih je manj kot na začetku.«

Brez slehernih zapiskov, po spominu sem skušal opisati Plečnika, povedati o njem, kar vem. Kako je živel, delal, premišljeval in snoval. Mnogo tega sem sam videl in slišal, mnogo zvedel in premišljeval.

Plečnik je bil arhitekt — umetnik, kot profesor pedagog in psiholog, kot človek filozof s povsem jasnim, neomajnim svetovnim nazorom. Plečnikovega življenja si ne znam drugače razložiti, kot da grem za njim po poti, ki mi jo je tako odkritosrčno in z notranjim veseljem kazal — po poti vere!

Plečnik je živel čisto, neoporečno, v strahu božjem. Delal je blagomamerno, posvečeno. Če hočemo razumeti Plečnika, soditi, preceniti njegova dela, moramo nujno poznati poleg njegovih del, del, ki jih je ustvarilo človeštvo, njegovi geniji, še sveto pismo in temelje krščanske vere. Samo tako moremo razumeti Plečnika, pa naj se to še tako čudno sliši, naj je napravil še toliko del, ki z vero nimajo nič skupnega (na videz).

Pazimo! Plečnik ni ustvaril niti enega pohujšljivega dela! Še več! On ga ni dopustil in je delal samo sakralna dela in odločno izjavil, da je prava arhitektura samo sakralna!

Še posebej je poudaril, da dviga umetnost človeka k Bogu, čeprav ni zanikal, da so napravili velika dela tudi neverni.

Kako se zrcali Plečnikova vera v njegovih delih? Tega bi ne načel, če bi mi Plečnik marsičesa ne povedal.

Opada natavnila je da sene v sredinji danavije slava —
Vremeni gre patla slava. Dünajski tehn. visoke šole
ki namja spomenita gresu izlegzala izredno presonost
in prijetelstvo. (Mnogi imenu vas izšli ste iz
dünajške Mlators tehnike — tem dejavjam navegan
je ponovno blagodejenu Zilfiteri stik. Deltini sso
zavedate se tega kvaliteto!
Estrani nesege to. Vekturja, priht. krovato, e. F. F. F.
vnetio prijetelja. Dgnazija slava je svoje ustina,
prijetelja in hvaloznosta uređena. (odpustite pa
če al erem prijetelja da je namja prijetelja
izgaja. Ref. inieogidna. obtezi jočame in dlešča
na kaj slavi —) Dnja arhitektura je svoje ustina,
javlja se po pisati ne z bsežo. Vite malo
ne mislino da sene uređena kvaliteto presonost
vino pa da sene dležen podeliti se hvaloznosta
Vas gresu —
5. jun. 52

„Nicht überdacht in gestandene gebührt diese,
angewandte mir zugeordnete Fein der Choro-
tena. Tharstent. Ihre noble Geste in Auf-
merksamkeit immer jungen Fein. Hoch-
schulle gegen über beänden edle trendschaff-
in aufrehtigste gute Wünsche —
Dieser Stenting Bektenting sei ein Beweis
wie sehr er freut in dan über wir alle dafür
sind.
Für viele der hier versammelten Binden an die
in ausstehende Stentingen.
Das Architektoren vor allem an die vielen
großen Werke damaliger hervortragenden
Meister — alles in allem ein würdiges
bedeutendes Ereignis in ihrer Freiheit mit
allem Sifer in Treue zu dienen!“

5. VI 52

Tehniška visoka šola na Dunaju je 5. junija 1952 izročila v Ljubljani častno doktorsko diplomo, ki jo je podelila arhitektu Plečniku. Tu je vabilo na slovesnost in pa posnetek zahvalnih govorov arh. Plečnika v slovenščini in nemščini. Na njegovo prošnjo ju je prebral avtor spominov, arh. Lenarčič.

REKTOR TEHNIŠKE VISOKE ŠOLE
IN DEKAN FAKULTETE ZA ARHITEKTURO
V LJUBLJANI
VABITA NA SVEČANO IZROČITEV
ČASTNE DOKTORSKE DIPLOME
TEHNIŠKE VISOKE ŠOLE NA DUNAJU
AKADEMIKU JOŽETU PLEČNIKU
KI BO V ČETRTEK 5 JUNIJA 1952 OB 12 URI
V VELIKI SEJNI DVORANI REKTORATA TVŠ
V KNAFLJEVI ULICI 13/II

(npr. korupcija, klientelizem itd.) vred, seveda.

Ko bi Sergej Verč pazljiveje prebral Rebulov prispevek, bi spoznal, da je v njem napisano tudi tole:

»Problem ni torej v tem, ali naj se krščanski laik ukvarja s politiko. S politiko se ukvarjati mora, če hoče sredi družbene dialektike dejansko izpričati svojo vero. Problem je samo v tem, da naj to svojo angažiranost usklajuje s svojo človeško vestjo in krščansko etiko.«

Na koncu članka pa glede oblasti pravi Rebula slednje:

»Koliko sladkosti pa je v takšni »oblasti«, bodo lahko povedali naši krščanski politiki, ko jo bodo odložili. Jaz jim je niti malo ne zavidam.«

Resnici na ljubo je v teh besedah — vsaj mi si tako razlagamo — čutiti distanco do politike »á la DC«. Sicer se bo debata o vlogi kristjana v politiki verjetno vlekla v nedogled. Kar pa tu odbija, je način, po katerem iz konteksta iztržeš nekaj stavkov, s pomočjo katerih skušaš drugače mislečega javno prikazati kot zagovornika korupcije, klientelizma in pokvarjenosti, ko se letih poslužujejo posamezniki ali stranke, ki se imajo za krščanske. To je tipičen primer nesprejemanja drugega, ki nima enakih ali istih idej kot ti in ki ga moraš zato javno očrniti, kot se je delalo v komunistični Sloveniji (pa tudi v fašistični Italiji in nacistični Nemčiji).

Cossiga in slovenski komunisti

Tudi na Tržaškem skuša Demokratska stranka levice (bivša KPI) svoje članstvo čimbolje informirati o obtožbi na račun predsednika Cossige. Ta akcija zaobjema seveda tudi slovenski del te stranke. V ta namen je npr. steklo informativno srečanje v ljudskem domu na Opčinah.

Verjetno pa bi »levi demokrati« storili bolje, ko bi našim ljudem razložili, zakaj so tudi oni glasovali za rasisistični statut tržaške občine, ki Slovencev praktično niti ne omenja. Pri tem nismo namreč zasledili iste vne-me. Dejstvo je, da se DSL, kot vse druge vsedržavne stranke, do Slovencev vede mačehovsko in jih od pravih, konkretnih problemov naše skupnosti skuša odvrčati z demagoškimi potezami, ki naj bi zakrile dejstvo, da ta stranka ljudem nima več kaj povedati.

Ponovimo: »Naredimo takole, da mojster ne bo preklinjal!«

Delo lahko človeka plemeniti, dviga, lahko pa ga surovi, pokoplje. Zato naj bo delo tako, da vzbuja v človeku dobre, plemenite misli. Jaz sem proti vsaki mehanizaciji, tipizaciji, standardizaciji in industriji, ker ubija človeka tako, da nič ne misli, ali pa vedno misli eno, in to je slabo!«

»Ni za pomagat. So surova, nevšečna dela in nekdo jih mora opravljati. Ali misliti moramo, kako človeku delo olajšati, ga napraviti vredno in dostojno človeka, ki ga je sam Bog počastil!«

»Velikokrat sem se čudil svoji sestri Marički, zakaj hodi navsezgodaj v cerkev, pa mi je rekla, da je v cerkvi tako lepo in potem ves dan rada in lažje dela.«

»Mnogokrat mislim na to — stvar je velika resnica!«

»Ne čudite se, če pravim: V svetem pismu je pisano, da človek ne živi samo od kruha, ampak tudi od vsake besede, ki pride iz božjih ust. In ta beseda je zame umetnost. Godbo ljudje uživajo, se opajajo z njo, uživajo ob lepih slikah, kipih, pijejo lepote stvarstva. Saj veste: Panem et circenses! In kaj so igre, če ne duhovna hrana. Brez dvoma je umetnost hrana duhu človekovemu.«

»Človek je lepote žejen. Sam hoče biti lep in hoče lepoto gledati. Ta težnja je izpričana v zgodovini!«

»Umetnik je drevo, ki lahko rodi dober ali pa slab sad.«

»V teženju po lepem človek podleže raznim vplivom.«

»Zatorej, dragec, ni vseeno, kaj človek uživa in pije, še manj pa je vseeno, kaj da drugemu uživati in piti. Umetnikovo poslanstvo je torej odgovorno, usodno!«

Zato je Plečnik s svojim zgledom zahteval od študentov poštenost.

»Mar je preveč, če pravim, da bi umetnik nikakor ne smel napraviti, kar bi utegnili biti drugim v pohujšanje? Bolj kot drugi bo arhitekt dajal odgovor od vsake prazne besede!«

Če mi je Plečnik tako povedal, v kakšnem duhu je sam živel?

»Arhitektura je krona umetnosti po pravici, ker bolj kot vse druge vpliva na človeka!

Poglejte, koliko ljudi jo že samo ustvarja in je arhitekt kot dirigent, ki navduši in potegne za seboj ves delovni zbor, mogoče silno številčen, in potem, koliko je še tistih, ki gledajo in so lepote žejni...«

»Poglejte, vrata morajo biti danes iz 4,5 cm debelega, močnega lesa samo zaradi utorjenih industrijsko izdelanih ključavnic, katere nota bene vsak svedrovec z urezom noža odstrani. Pa pogledjte vrata v Stolnici, niti iz tri centimetre debelega lesa niso, pa že tako dolgo gverajo!«

»Po mojem ni prav, da se toliko betonira. Ni mogoče primerjati kamnoseka z lopatarjem, betonermem. Poleg tega, pogledjte, koliko materiala se uniči z opaži! Kako bodo ljudje pri grdem, napornem in potratnem opravilu dobili smisel za štednjo, ko pa morajo na befel samo uničevati! In čisto praktično: Arhitekt se zmoti, se premisli — kako preprosto je popraviti v zidanem, pri betonu pa neznosno štemanje in kletev!«

»Unter solchen Bedingungen kann man nicht arbeiten!«⁴ je ogorčen odvrnil Plečnik oglje, ko sem mu povedal, da je kamen že prisekan na podlagi mer osnovnega projekta. »Bo že dobil drug kamen, ta mu bo že drugič prav prišel!«

»Tega, kar zahteva ta človek od mene, ne bom nikoli storil, saj nisem...!« je ogorčen izjavil, »in vam pokladam na srce, ne storite tudi vi nikdar kaj takega!«

(se nadaljuje)

1) To je dobro narejeno, čudovito zgrajeno!

2) Name učinkujejo omamno, ljubša so mi presenečenja v italijanskih mestih.

3) Tramovje

4) Ne moreš delati pod takimi pogoji!

25 LET DOMA

Beneški versko-kulturni list Dom, ki so ga začeli izdajati pred 25 leti slovenski duhovniki v Benečiji, je svoj srebrni jubilej praznoval 15. decembra v Špetru z javno okroglo mizo o manjšinah in sodelovanju med Slovenijo in Furlanijo-Julijsko krajino. Vodil jo je

msgr. Marino Qualizza, slavnostna diskutanta pa sta bila predsednik slovenske vlade Lojze Peterle in predsednik deželnega odbora Adriano Biasutti. Prireditelji in udeleženci so glasno in žaljivo kontestirali pred dvorano skrajni desničarji.

PISATELJ ZORKO SIMČIČ 70-LETNIK

V Argentini je 19. novembra praznoval 70-letnico pisatelj in esejist Zorko Simčič. V primorski begunski družini se je rodil v Mariboru, po vojni pa je delal več let v Trstu. Še v Ljubljani je izdal dve knjigi, pri Slovenski kulturni akciji pa eno najboljših zdomskih proznih del — Človek na obeh straneh stene — ki je bilo pred kratkim ponatisnjeno tudi v Ljubljani. Pomembni sta dramski deli Krst pri Savici in Zgodaj dopolnjena mladost, dalje mladinska dela, drobna zbirka pesmi, eseji in drugo. Iz tržaških let in objav v Mladi setvi bi se dala urediti lepa zbirka psiholoških črtic.

SJK

Skupnost južnokoroških kmetov je na koroških kmečkozbojskih volitvah 1. decembra potrdila svoja dva predstavnika in prejela 1932 glasov (5,3%). Izvoljena sta bila Janko Zwitter in Štefan Domej.

LIKI NAŠE ZGODOVINE

Ob 140-letnici Družbe sv. Mohorja je imel dr. Valentin Inzko tri ponedelke v novembru predavanja v Tinjah na Koroškem. Pod naslovom Liki naše zgodovine jih je posvetil trem ključnim osebnostim Mohorjeve: škofu Antonu Martinu Slomšku, Andreju Einspielerju in Valentinu Podgorcu.

UMRL DUHOVNIK ALOJZ KOCJANČIČ

Alojz Kocjančič se je rodil 20. maja 1913 v Kubeđu. V gimnazijo je odšel v Gorico, kjer je tudi končal bogoslovje in bil posvečen v duhovnika 29. junija 1937. Novo mašo je pel v domačem Kubeđu 4. julija 1937. Le eno leto je bil kaplan v Buzetu, nato pa 25 let župnik v Koštaboni. Leta 1963 je odšel za župnika v Klanec, kjer je ostal, tudi po upokojitvi, do svoje smrti. Umrli je v bolnišnici v Izoli v torek ponoči, 19. novembra 1991, pokopan pa je bil v rojstnem Kubeđu 20. novembra.

50 LET SVOBODNE SLOVENIJE

22. novembra je minilo 50 let, kar je v zasedeni Ljubljani začel Miloš Stare izdajati na ciklostil ilegalni list Svobodna Slovenija. V smislu izbir Slovenske ljudske stranke je nastopal tako proti okupatorjem kot proti OF. List je Stare obnovil po izselitvi v Argentino in je še danes osrednje glasilo slovenske politične emigracije. V številki z dne 28. novembra je več člankov ob jubileju. Zanimivi so spomini dr. Katice Cukjati na sodelovanje z rajnim Staretom.

MSGR. PIRIH V ARGENTINI

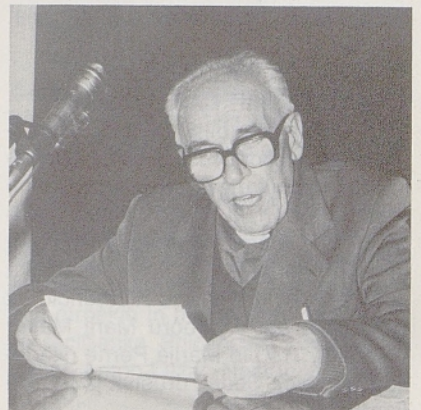
Koprski škof Metod Pirih, ki je pri Slovenski škofovski konferenci odgovoren za Slovence po svetu, je v dneh od 20. novembra do 5. decembra obiskoval slovenske skupine v Argentini. V Buenos Airesu je obiskal tako domove, ki jih je postavila politična emigracija, kot predvojne, zlasti primorske izseljenke. Bil je tudi v Bariločah in Mendozi. Birmal je 140 slovenskih otrok in sodeloval pri vrsti srečanj.

VOLITVE V TRIGLAVU

V »jugoslovanskem klubu« Triglav v Buenos Airesu v Argentini je prišlo 17. novembra do pomembnega premika. Potem ko so bile razveljavljene lanske volitve in je začasno prevzela upravo država, je bil izvoljen nov odbor. Njegov predsednik je Rudolf Živec.

SINODA EVROPSKIH ŠKOFOV

Na izredni sinodi evropskih škofov v Vatikanu, ki se je začela 28. novembra, je sodeloval mariborski škof dr. Franc Kramberger. Med redkimi povabljenimi laiki pa je bil tržaški pisatelj prof. Alojz Rebula.

DSI ob koncu leta

Pogovor o Demosu na večeru DSI.

Sredi sezone DSI naj v Anteni naštejemo nekaj ponedeljkovih kulturnih večerov, ki so potrdili našo prisotnost v središču Trsta. V ponedeljek, 2. decembra, je dr. Janez Bogataj govoril o naši kulturni dediščini in o našem odnosu do nje (predavanje je ponazoril z diapozitivi). O treh večerih, posvečenih II. tržaškemu procesu, poročamo posebej na drugem mestu. V ponedeljek, 16. decembra, so v društvu predstavili izredno knjigo intervjujev Zore Tavčar »Slovinci za danes«. Knjigo so predstavili dr. Drago Klemenčič ter Janez Gril in Marij Maver za založbi Mladike in Družine. Zadnji ponedeljek v letošnji sezoni je bil gost društva v Peterlinovi dvorani France Špelič, pisec znamenitih osebnih spominov, ki so lani izšli v knjigi pri celjski Mohorjevi družbi.

DSI bo svojo sezono nadaljevalo po novem letu v ponedeljek, 13. januarja.

DRUŠTVO SLOVENSКИH KATOLIŠKIH ČASNIKARJEV

V Ljubljani je bil 6. decembra ustanovni občni zbor Društva slovenskih katoliških časnikarjev. Gre za strokovno društvo vernih, ki delajo v javnih glasilih, in to v vsem slovenskem verskem in kulturnem prostoru. Za predsednika je bil izvoljen dr. Drago Klemenčič. Iz zamejstva sta v odboru Marij Maver (Mladika, Trst) in Marija Perne (Nedelja, Celovec). Sedež društva je na Poljanski 4, Ljubljana.

NASTOPI ANSAMBLA »GALLUS CONSORT«

Novembra 1991 je Gallus Consort iz Trsta imel več nastopov v Franciji (Pariz 15.11.91), Belgiji (Maasmechelen 17.11.91, Leuven 18.11.91) in v Nemčiji (okolica Stuttgarta 23. in 24. 11.91).

Med turnejo so izvedli kar tri različne programe, odvisno od publike, ki se je zbirala. Povsod je bila publika zelo navdušena.

JUBILEJ SKLADATELJA VRABCA

Ob 86-letnici tržaškega skladatelja Ubalda Vrabca je bila v Rodiku prijetna prireditev. Pri maši so peli domači pevci in člani zbora Novi sv. Anton iz Trsta pod vodstvom Edija Raceta. Izvedli so dele Vrabčeve maše, po njej pa imeli v cerkvi krajši koncert. Takrat so tudi predstavili zbirko šestih Vrabčevih pesmi za moški zbor Jesen na Krasu. Srečanja sta se udeležila tudi predsednik slovenske vlade Peterle in minister za Slovence po svetu Dular.

NOVI UREDNIK NT

Naš tednik iz Celovca je dobil 15. novembra novega glavnega urednika. To je Janko Kulmesch, ki je že delal pri listu. Narodni svet koroških Slovencev je ob tem izjavil, da bo odslej skrbel le za gmotna vprašanja tednika, medtem ko uredniško politiko prepušča »uredniškemu kolegiju«.

EINSPIELERJEVA NAGRADA

Tretjo Einspielerjevo nagrado, ki jo Narodni svet koroških Slovencev in Krščanska kulturna zveza namenjata predstavnikom večine, ki se trudijo za sožitje, so 23. novembra podelili bivšemu avstrijskemu predsedniku dr. Rudolfu Kirchschrägerju.

NARTE VELIKONJA

Po vojni ustreljenemu in nato uradno pozabljenemu pisatelju Narteju Velikonji so ob stoletnici rojstva 15. novembra posvetili študijsko zasedanje v Ajdovščini.

Goriška Mohorjeva družba pa je v uredništvu ljubljanske univerzitetne profesorice Helge Glušič izdala izbor njegovih krajših del Ljudje in zanke.

UMRL DR. RUDOLF TROFENIK

V 80. letu starosti je 7. decembra umrl v Münchnu založnik in kulturni delavec dr. Rudolf Trofenik. Bil je zunanji dopisni član Slovenske akademije znanosti in umetnosti. V bavarskem glavnem mestu, kamor se je preselil, potem ko je odsedel povojni zapor v domovini, je ustanovil ugledno založbo slaviističnih in slovenističnih del.

PROF. JANKO MESSNER 70-LETNIK

Na Koroškem je 13. decembra praznoval 70-letnico znani pisatelj in temperamentni polemik prof. Janko Messner.

SOMRAK DUHOVNIH AVANTUR

Od 18. do 29. novembra je bil istočasno v Ljubljani in Mariboru teološki tečaj za laike, ki so mu dali naslov Somrak duhovnih avantur. Obisk je bil zelo dober, posamezna predavanja ali pa nizi pa se ponavljajo širom po slovenskem prostoru. Kot je že dolgoletni običaj, tudi izidejo v posebnem zborniku.

HADRIJAN CORSI TAJNIK GORIŠKE SSK

Goriški del Slovenske skupnosti je imel 6. decembra delovni kongres za spremembo pravil. Ob tem je po umiku pokrajinskega tajnika dr. Mirka Špacapana odstopil ves izvršni odbor. Na zasedanju pokrajinskega sveta SSK je bil zato istega večera izvoljen nov odbor s tajnikom Hadrijanom Corsijem na čelu. Corsi je predsednik Briške gorske skupnosti, načelnik svetovalske skupine SSK v Števerjanu, po poklicu trgovec in član vodstva goriške trgovinske zbornice.

Dr. Zorko Harej 70-letnik

V Trstu je praznoval 22. decembra svojo 70-letnico kulturni in politični delavec dr. Zorko Harej. Rodil se je v Dornberku, ves povojni čas pa živi in ustvarja v Trstu, kjer je bil profesor klasičnih jezikov in urednik radijskih sporedov. Znano je njegovo skladateljsko in dirigentsko delo. Med drugim je predsednik Zveze cerkvenih pevskih zborov v Trstu. Pri Slovenski skupnosti v Trstu je bil dolgo pokrajinski predsednik oz. pokrajinski tajnik. Od leta 1980 zastopa SSK v tržaškem pokrajinskem svetu, kjer je bil tudi že uspešen odbornik za kulturo.

REVIJA ZCPZ

Na Reviji Zveze cerkvenih pevskih zborov 1. decembra v Kulturnem domu v Trstu je nastopilo devet zborov. Poseben poudarek so dali Gallusovim skladbam. Priložnostni govor je imel predsednik ZCPZ dr. Zorko Harej.

Grafično-likovna mapa

Občinska uprava v Dolini je 27. novembra predstavila svojo izdajo grafično-literarne mape domačih ustvarjalcev: pesnikov Marija Čuka, Aleksija Pregarca, Borisa Pangerca in Irene Žerjal (s prevodi v italijanščino) ter slikarjev Demetrija Ceja, Fabia Smotlaka, Deziderija Švare in Borisa Zuliana. Večera sta se udeležila tudi minister za Slovence po svetu dr. Dular in deželni odbornik za kulturo dr. Antonini (slika spodaj).

Dr. Zorko Harej na letošnji reviji ZCPZ.

SPOMIN NA BALANTIČA

Ob 70-letnici rojstva pesnika Franceta Balantiča je bilo v rojstnem Kamniku več prireditev. Ljubljanski nadškof dr. A. Šuštar je daroval mašo, na sporedu pa sta bili tudi spominska akademija in odkritje kipa na Novem trgu.

Pri Mohorjevi družbi v Celju so ob tem izšle tri knjige. France Pibernik je uredil nov izbor Balantičevih pesmi. Tihi glas piščali, izdal pa je še izbor del 21 zamolčanih, padlih ali pobitih pesnikov in pisateljev Jutro pozabljenih. Taras Kermauner pa je napisal študijo o Balantiču Ogenj, ki očiščuje.

KONCERT V BARDU

Dekliška skupina Vesela pomlad z Opčin, ki jo vodi Franc Pohajač, SDB, je 15. decembra nastopila v Bardu v Terski dolini. Najprej je pela pri maši, ki jo je daroval domači župnik Renzo Calligaro, nato je izvedla vrsto slovenskih, furlanskih in drugih adventnih ter božičnih pesmi.

UMRL JOHN BLATNIK

V Marylandu je 17. decembra umrl 80-letni nekdanji slovenski član ameriškega kongresa John Blatnik. Za demokratsko stranko je zastopal volivce iz rudarskih in delavskih krajev rodne Minesote. Med vojno je bil kot letalski kapetan in član OSS eno leto v ameriški vojaški misiji pri slovenskih partizanih. Leta 1940 je bil izvoljen v senat Minnesote, od 1947 do 1974 pa je bil član kongresa. Ukvarjal se je predvsem s socialnimi vprašanji in z javnimi deli. Večkrat se je zavzel za slovensko stvar.

ŠKRAT

Sklad Mitja čuk, ki ima sedež na Opčinah, je začel izdajati mesečno revijo za vzgojna in podobna vprašanja Škrat. Odgovorna urednica je Jelka Cvelbar.

MALA CECILIJANKA

Združenje cerkvenih pevskih zborov iz Gorice je 8. decembra priredilo v Katoliškem domu v Gorici tradicionalno revijo otroških in mladinskih zborov Mala Cecilijanka. Priložnostni govor je imel dekan Anton Lazar. Nastopilo je enajst skupin.

50. obletnica II. tržaškega procesa

Vid Vremec, Srečko Colja in Milan Bolčič.

Dne 15. decembra je minilo 50 let, kar so bili na openskem strelišču ustrelni obsojenci II. tržaškega procesa pred Posebnim sodiščem za zaščito države Viktor Bobek, Ivan Ivančič, Simon Kos, Pinko Tomažič in Ivan Vadenal.

Prvič se je zgodilo, da je njihov spomin počastil tudi predsednik slovenske vlade. Lojze Peterle in minister za Slovence po svetu dr. Janez Dular sta na samo obletnico v zasebni obliki obiskala strelišče in pred skromno spominsko ploščo položila lovorjev venec slovenske vlade. Kasneje je bila tam letna komemoracija borčevskih združenj, na predvečer pa je openska župnija posvetila žrtvam II. tržaškega procesa zadušnico, ki jo je daroval Jožko Kragelj.

Kragelj je tudi avtor življenjepisne povesti o Simonu Kosu Simon iz Ruta, ki je izšla pri Goriški Mohorjevi družbi. V Trstu so jo predstavili 9. decembra v okviru treh spominskih in študijskih večerov ob 50-letnici, ki sta jih v Peterlinovi dvorani priredila Krožek za družbeno vprašanja Virgil Šček in Društvo slovenskih izobražencev. O pobudi je spregovoril predsednik DSI Sergij Pahor, o knjigi pa Marko Tavčar za GMD in pa avtor sam. Naslednjega dne je bila okrogla miza zgodovinarjev, ki jo je vodil deželni tajnik SSK Ivo Jevnikar, udeležila pa sta se dr. Milica Kacin-Wohinz iz Ljubljane in dr. Jože Pirjevec iz Trsta. Tretji zaporedni večer, ki ga je uvedel predsednik krožka V. Šček dr.

Rafko Dolhar, pa je bil posvečen spominom in pričevanjem. Tako so spregovorili soobsojenci openskih žrtev Milan Bolčič, Srečko Colja in Vid Vremec, bivša tigrovca Alojz Zidar in Vlastja Simončič ter drugi pričevalci, na primer odv. Branko Agneletto.

SLOVNICA ZA REZIJO

Od 11. do 13. decembra je bil v Reziji mednarodni posvet o nujnosti sestave rezijanske slovnice in pravopisa. Arhaično narečje še danes govori 80 odstotkov prebivalcev. Med drugimi sta posegla Pavle Merku in Milko Matičetov.

MANJŠINI V SLOVENIJI

Zadnje ljudsko štetje v Sloveniji je pokazalo porast števila pripadnikov italijanske in padec števila pripadnikov madžarske manjšine v desetletju 1981-91. Italijanov so tokrat našteali 3.100, kar je za 45 odstotkov več kot pred 10 leti. V občini Piran jih je 1.171, v občini Koper 1.020, v občini Izola pa 567.

Število Madžarov je padlo za 11,32 odstotkov in znaša 7.640.

NOVI ŽUPNIK V ŠPETRU

Videmski nadškof je za novega župnika in dekana v Špetru imenoval Domaćina, Benečana. To je 53-letni Dionisio Mateucig, ki je bil posvečen v duhovnika leta 1965, zadnjih 12 let pa je bil župnik v Sappadi. Nastopil je 13. oktobra.

KULTURNI DOM GORICA

Kulturni dom v Gorici je 14. decembra praznoval desetletnico bogatega dela. Za to priložnost je bil na sporedu koncert orkestra Camerata Labacensis in pianistke Dubravke Tomšič. Častni gost večera je bil predsednik predsedstva Slovenije Milan Kučan, ki je imel pred tem več srečanj s slovenskimi predstavniki na Goriškem.

DAVID SLOBEC NAGRAJEN

Letošnjo nagrado Dr. Frane Tončič za diplomsko nalogo je 15. novembra prejel v Trstu dr. David Slobec za disertacijo o kraškem teranu. Posebno pohvalo pa je prejela dr. Katja Kalc za disertacijo iz geokemije. Večer sklada Sergij Tončič je oplešala flavtistka Erika Buzečan (slika spodaj).

KNJIGE

Letošnji tržaški »bestseller«

Ob začetku letošnjega leta je izšla knjiga Dušana Jelinčiča **Zvezdne noči**, ki je nato za veliko noč dobila letošjo nagrado Vstajenje in bila v zelo kratkem času razprodana. Objavljamo (v nekoliko skrajšani obliki) predstavljivi prikaz ob priliki podelitve nagrade — izpod peresa prof. Marte Vozlič iz Ljubljane.

Knjiga **Zvezdne noči** Dušana Jelinčiča, ki je na začetku leta 1991 izšla pri Založništvu tržaškega tiska, je ena tistih, ki že po prvih straneh daje bralcu vedeti, da ga čaka srečanje s pisarjem, ki je zamišljeno nadvse resno in odgovorno. Morda bom tu našel tisto, si misliš, kar iščem, neštetokrat zamen, med knjigami mladih piscev iste generacije, pa običajno prav hitro spoznaš, da te gleda iz njih neslavna podoba pritičnega življenja naših dni, da ostaneš žalosten in jezen. Pričujoča knjiga je torej drugačna, že po prvih straneh spoznaš, da ti bo govorila o usodnih človeških spopadih z zunanjim svetom in prav tako s šamim seboj, predvsem pa da tokrat lahko zaupaš pisateljevi popolni odkritosti. Hitro spoznaš, da se avtor ni vdal modnemu trendu, ki tolikokrat le prazno hlata za zunanjimi efekti, pač pa da mu niso tuja filozofska in etična vprašanja, ki neusmiljeno pritiskajo na mislečega človeka naših časov. Takoj tudi lahko prepoznaš redko skrb za jezik in slog in za smiselno urejeno kompozicijo knjige. Vez med knjigo, bralcom in avtorjem je torej vzpostavljena in obeta nekaj svečane doživetja nečesa svetlega, vrednega pesniškega naslova te knjige.

Zvezdne noči spadajo po svoji epski vsebini med mnogoštevilne slovenske knjige, ki so jim dala snov avtentična potovanja v daljni svet ali še posebej: odprave v gorski svet, v domače in tuje visokogorje.

V stikih med ljudmi, ki so se našli skupaj v najtrših življenjskih razmerah, se rojevajo prava tovarštva, medsebojna naklonjenost in sočustvovanje, medsebojna tolerantnost. Izjemne vrednote sredi našega s sovraštvom in nasiljem nabitega sveta!

Knjiga **Zvezdne noči** mi je potrdilo, da je vse to mogoče doseči in da te redke, a tako sijajne vrline vendarle bivajo nekje tu med nami. Govori namreč o izjemni avtorjevi človeški občutljivosti in želji, da bi spoznal ljudi iz svoje okolice po vsem: po njihovem doživljanju in reakcijah na zunanje dogodke, po pravi vsebini njihovih besed, ki jih zapisuje v kratkih, a izbrušenih dialogih, pa tudi po skritem smislu teh besed, pogledov, kretenj. Prav sijajna je njegova sposobnost komuniciranja s komerkoli, naj je prišel s katerekoli strani tega sveta, in njegova volja, da bi ga razumel in se vanj vživel. Čutiti je, da si je kljub svoji mladosti nabral že presenetljivo veliko človeških izkušenj in širokega razgleda po svetu, pri tem pa ohranil svoje notranje ravnovesje, notranje zdravje in vedrino, pa tudi samostojnost v svojem razmišljanju.

In kakšna je vsebina knjige, ki se sicer uvršča med naše številne zapise o alpinističnih odpravah v tuji svet, pa se od njih vendarle loči po svoji očitni literarni ambiciji? Po svoji prostorski in časovni perspektivi nas vodi na pot skupaj z odpravo 14 mladih ljudi, ki se je poleti 1986 podala na dolgo, skrbno načrtovano pot v pakistanski Karakorum, na širokohrbtini osematisočak Broad Peak, nekateri člani pa so obenem še osvojili sosednji Gašerbrum II. Bila je ena izmed izjemno uspešnih slovenskih alpinističnih odprav, saj so pod vodstvom izkušenega Vikija Grošlja domala vsi njeni člani stopili na vrh tega mogočnega hriba, nekateri (z avtorjem vred) so to doživeli prvič, med njimi tudi prva ženska v naših odpravah na osematisočake, Marija Štremfelj iz Kranja. Na začetku lahko s pomočjo sugestivne pisateljeve besede pogledamo v bujno, gosto naseljeno dolino Inda, nato pa se selimo z odpravo navzgor proti severu, proti bleščečemu zasneženemu pogorju Karakorumu, skozi revne pakistanske vasi, polne otrok, v vedno bolj skalnat svet, med sneg in led, čez ledeniške potoke in razpoke, kar vse že povzroča prve muke utrujenosti; končno je tu baza, ki naj kot šotorsko naselje daje varnost in pribežališče alpi-

nistom za skoraj cel mesec. Od tu se nato začnejo prvi pristopi v goro, k naslednjim taborom, prilagajanja ekstremnim višinam in redkemu zraku, pa ponovni povratki v bazo. Sledijo vzponi na vrh, ki ga v posameznih skupinah ali kar sami dosežejo možje zapovrstjo v nekaj ugodnih dneh lepega vremena, ki pa se medtem že skazi: poletje v Karakorumu se bliža koncu. Povratek z gore zadnjih dveh, avtorja in njegovega soplezalca, poteka že sredi viharja, poln je grozljive dramatičnosti, trenutkov življenjske ogroženosti, vendarle sta ga z naporom, ki mu navadni smrtniki le težko sledimo, nazadnje le dokončala in s pomočjo prijateljev, ki so tovariško prišli naproti, končno srečno sestopila v bazo.

»Tistega 4. avgusta sem se divje, krčevito, hlastno boril za življenje in narava me je nagradila.«

Nato se odprava zaključí, alpinisti se končno zberejo v Islamabadu, od koder jih letalo odnese domov, znova v življenje vsakdanjika, ki mu nikakor ne moreš za vselej pobegniti.

Vse to bi lahko doživeli tudi ob dokumentarnem filmu udobno, pred svojim televizorjem. Bili pa bi prikrajšani za drugo plast te knjige: za vse tisto, kar se ob vsem tem dogajanju rojeva v človeku, ki je v tem okolju izpostavljen vsej trdoti odločitev, tveganju, dvomom v lastne moči, premagovanju lastne šibkosti in zavestni odločitvi za strahovite napore. Vse to je zmožna ohraniti pač le beseda. Na tej ravni se začenja najbolj originalna in osebnostno zamišljena vsebina te knjige, in prav zaradi nje je svojevrstna, drugačna od drugih.

Tu se začenja avtorjev samogovor. V skrbno zgrajenem mozaiku posameznih doživetij ali razmišljanj spoznavamo notranjo rast človeka, ki se je zavestno podal v eno izmed najbolj tveganjih situacij svojega življenja. Tu nastaja možat boj z lastno naravo in z ostanki civilizacijskih navad, ki jih prinaša iz sveta tam daleč, v nižavah: z omahljivostjo, potuhnjeno živčnostjo, iskanjem izgovorov, da bi se ognil naporu, z nakrhanim zaupanjem vase in v druge. Vse to je treba obvladati, premagati, zaupati v lastne moči in v svoj cilj. Človek je obsojen na večno iskanje; večje kot je tveganje, večje je zadoščenje. Samo če opraviš vsaj pri sebi to katar-

zo, ti bo življenje podarilo trenutke najvišje in najčistejše sreče, srečanje z lepoto samo na sebi, s prebliski najjasnejših spoznanj.

V tej divjini je smrt neprestano navzoča, lahko jo srečaš že pri naslednjih korakih, za naslednjim ovinkom, zgrabi lahko tudi najbolj samozavestnega, vrhunsko pripravljenega alpinista. Grozljivo pogoste so tu novice o smrtih znancev, prijateljev, s katerimi si se še včeraj pogovarjal in so se ti zdeli polni življenjskih moči in vedrine, pa se moraš mukoma vživeti v resnico, da so za vselej ostali v gori. Zato si človek tu neprestano postavlja vprašanja, kje si storil napako, si preveč ali premalo zau-

pal v svoje moči, nisi dovolj spoštljivo razumel narave.

Zato tu z vso silovitostjo neštetokrat izbruhne vprašanje o smislu. Na zelo človeško preizkušnjo je postavljena lepa, vse človeške domišljavosti razbremenjena misel pokojnega Nejca Zaplotnika: ni važen cilj, važna je pot. Je res dovolj že samo sodelovanje, je morda dovolj že kolektivni uspeh odprave. Ali pa si moraš človeško priznati, da želiš potrditev tudi zase, da bi brez osebne uspeha ostal ogoljufan, poražen, prazen. Vsakdo se želi potrditi v svojem lastnem početu in vsakdo si želi priznanja, prepričanja, da si je uspeh resnično zaslužil. Vendarle v mejah člove-

ških možnosti in ob spoštljivem upoštevanju zakonov narave.

Knjiga Zvezdne noči je lepa knjiga, nekaj »kar seže v dušo«, veliko je v njej dragocenih misli, aforizmov, h katerim se bo občutljivi bralec rad vrnil in se z njimi pogovarjal. Najdragocenejša pa je končna avtorjeva pomiritev s samim seboj, s spoznanjem, ki so mu ga dale zvezde pod himalajskim nebom: da je življenje najdragocenejša stvar, ki je dana smrtnikom. Svet postane tako tudi zanj spet sprejemljiv, po vseh preizkušnjah spopad z vsakdanjostjo manj nevzdržen, in ravnanje od tu dalje zrelejše, bolj možato in morda bolj vedro.

Marta Vozlič

ZAMEJSKA IN ZDOMSKA LITERATURA

MARTIN JEVIKAR

Boris Pangerc: Pesem Brega

Pri koprski reviji Fontana je izšla nova pesniška zbirka tržaškega pesnika Borisa Pangerca **Pesem Brega**. To je njegova četrta pesniška knjiga, pred njo so izšle: **Anfora časa**, 1972; dvojezična **In legla je tišina**, 1981, ter **Glas od znotraj**, 1990.

Besedilo je postavljeno z računalnikom, zato so pesmi na vsaki drugi strani, ovitek je natisnila Birografika BORI iz Izole, likovno jo je opremila Jasna Merku, spremno besedo pa ji je napisal Marjan Tomšič.

V zbirki je 32 pesmi, ki jih stilizirane ilustracije Merkujeve delijo v tri enakomerne cikle, vse pesmi pa so brez naslovov. Knjiga je slavospev pesnikovi rojstni vasi Dolini, njenemu Bregu in ravnici Vale, ki segajo do morja, njenim ljudem, s katerimi je tesno povezan, z njimi se veseli, pleše, prepira in spravlja, češ »jaz in ljudje v Bregu / rastemo v bivanje / kot ena gruda«:

»Všeč so mi pašni in hiše v Bregu,
razsute po tistih enkratnih pobočjih
kot roji trobentic in gladež pod snegom,
in misliš, da vse, kar pod soncem brsti
— je naše«.

Tršatih lepot je veliko pri njih, njegov Breg ima smagadno zemljo. V Bregu bo vedno vsega dovolj, veselja in kipeče rasti, »žametnih in trdih ljudi«, ki te »okopljejo v gostoljubju«. Dobri stari kruh diši po njivah, ljudje bodo vzdržali ob kruhu in vinu. Najbolj pa je povezan z vasjo in nekdanjimi ljudmi v pesmi:

»Nekoč so bile vse hiše v Bregu iz peščenjaka,
ceste in poti iz opoke,
zvonik iz granitnih oblog
in cerkveni omet iz blata.
Starci so bili redkobesedni in grobi,
hrbte so imeli iz kremen
in prste kot iz trnjevega drata.
Radi so pili peteš,
igrali na lot
in kleli črno mižerijo.
Matere perice
so otrokom strgale vsakdanji kruh
— če je bil —
iz škafe...«

Hčere so raznašale po Trstu mleko in »stiskale na stran za balo«. Življenje je teklo, vsako jutro je ljudi poškopilo »z novimi sanjami«, zato so vzdržali.

Vso noč se je pogovarjal s trtami, ves dan je grude »prekravljaval s curki svojega potu«. Vendar pa so nastale spremembe, da si sredi živega Brega med bresti in pašni vsak dan bolj sam, čeprav vsak dan nekaj njegove »čiste krvi v zemljo krni«.

V drugem delu se slavospev nadaljuje, saj ga lepota Brega priklepa nase, vonj iz zemlje se zasaja v njegove žile. Ob deklci je kakor vrt cvetoč. V naročju rodnega Brega se čuti kot drevo v razkošnem cvetenju. Voda Glinščice je v Bregu boginja, morje s svojimi spremembami kakor sanje. Moli, da bi v Bregu ostalo vse, kakor je.

V tretjem delu toži o propadanju Brega. Za zgraditev naftnega terminala so razlastili večino dolinskih Val, dolina je pošastno razkopana, pahnjena »v krsto terminala«. Bridko in ostro je ozračje v Valah, podobno je hrbtišču Meseca. Kljub vsemu pa se zajedajo njegove korenine v Breg, vse njegovo bogastvo je »eno samo veliko in sončno prgišče zemlje«. Zato moli za preživetje: »Bog, daj mi biti v naši srenji / plamen vseprežarni!«

V pesmih je Pangerc živo povezan s predniki, ki so s trdim delom obdelovali zemljo in jo močili z znojem in krvjo, da so jo ohranili potomcem. Zemlja je tako lepa in dobra, da je zakoreninjen v njej, da bi jo rad ohranil tako, kot je sedaj. Toda prišle so razlastitve, ki so uničile polja, toda pesnik je še bolj navezan na preostalo zemljo: »Tu so pisani ogelniki / moje trde mladosti, / tod se razpredajo / viharna polja moje duše, / tu bodo pognale trave in rože / iz hraniva mojega telesa«.

To ljubezen in skrb je prelił Pangerc v pesmi iz polne srca, doživeto in prepričljivo, brez iskanja modernosti ali narejenosti. Njegov jezik je pesniško izbran, ves prepreden z metaforami, da se kar prelivajo iz verza v verz. Zbirka **Pesem Brega** je nov napredek na Pangerčevi pesniški poti.

LJUDSTVO, KI HODI V TEMI,
GLEDA VELIKO LUČ;
NAD PREBIVALCI V DEŽELI SMRTNE
SENCE
ZASIJE LUČ.

(Iz 9,1)

Smo v času priprave, v času čakanja. Čas pred božičem bi moral biti poseben čas; spremljati bi ga morali trenutki poglobitve. Ljudje naj bi stopili v zaklenjeno kamrico, poklekili naj bi pred sveto podobo in večno lučjo. In vrnili bi se iz nje spremenjeni, ker bi naša misel v tem času stopila v srce in bi na svojega bližnjega gledali z drugačnimi očmi. Gledali bi ga z očmi polnimi prekipevajoče dobrote.

Letošnji božič pa je spet kopija prejšnjih. Vsaj na videz. Zunanost izdaja našo površinskost in materialnost. Ljudje smo obsuti z vsemi mogočimi dobrotami, da še sami ne vemo, kaj bi si zaželeli. A nekaj nam še manjka.

Izgubili smo okus za lepoto. Ne znamo več se čuditi, občudovati, se zahvaljevati. Kot da bi se v nas stopile oči, ki so zmožne gledati lepoto. Po tiho odobravamo nasilje, ko puščamo svoje otroke, da po televiziji cele dni gledajo dejanja nasilja in smrti...

Mesta so razsvetljena, trgovine razkošno okrašene in polne vseh dobrot, med nami pa hodi smrtna senca.

In kaj je smrt, če ne pretrgan odnos? Rusom pomeni umor najgršjo stvar, ki jo lahko gledamo. Najlepšo, ki jo človeštvo išče, pa odnos, občestvo. Samo v trenutku, ko človek čuti, da je bil sprejet, da je za nekoga pomemben, takrat ve, da je eno z vsem človeštvom in v sebi odkrije eksplozijo ustvarjalne moči.

Zato je res, da na zemlji ne bo božjega kraljestva, dokler bo med vsemi srečnimi ljudmi samo eden, ki bo trpel, ker so ga drugi izključili iz občestva.

»Najmočnejša sila je ljubezen« (Florenskij), ker v njej stalno deluje sprava, ker je ona prekipevajoč magnetizem, ki v sebi združuje vse antinomije; ker se daruje. Samo ljubezen bo združila vse, ker um tega ne zmore. Ljubeča žrtev je edina sposobna združiti dobroto in hudobijo.

Mati. Ona je vir in osrčje družinskega življenja. Ona je na zemlji prva poklicana, da postane podoba ljubeče žrtve. Toda tudi veliko naših mam je zašlo v vrtinec velikega sveta in oči srca so zamenjale z očmi bogastva. Tistega sveta, ki nas je osiromašil in speljal tako daleč, da za nas družina ni več velika vrednota.

Ljudje smo polni nasprotij: eno si želimo, drugo pa delamo. Želimo si toplega doma, ljubečega moža in žene, ljubeče matere, ki nas čaka, plemenitih otrok. In vendar nismo sposobni, da bi se odrekli bogastvu sveta, vsemu udobju in potrošništvu. Skušamo uskladiti ti dve nasprotji in nazadnje ostajamo praznih rok.

Kje je pa dragocen čas za intimo, za pogovor, za sprehode, za odkrivanje človeka?

Sprašujem se, kolikokrat pomislimo, da je življenje tako kratko, da bi vsako naše dejanje moralo biti odgovorno premišljeno, da bi spoznali, če je vredno, da ga storim.

Zelo kvalitetno bi lahko zastavili življenje in ga polno odživeli. V resnici pa debatiramo o vsem mogočem zlu, ki smo ga priklicali nad sabo: o pravici do splava, o nemirnih otrocih, o zapuščenih starih starših, o razdejanih družinah, o nezadovoljnih ženah in nesrečnih možeh. Trosimo besede, ker v medsebojnih odnosih ne živimo več lepoto — harmonijo, ampak spor — ne-lepoto in se ne zavedamo, da smo zamenjali lestvico vrednot.

Lepo bi bilo, če bi začeli gledati s srcem na še tako neznatne stvari in dogodke dneva. Da bi začeli dajati pozornost duhu, globinam naše biti. To ne pomeni, da bi se zdaj morali odtrgati od materialnega sveta, ampak naj bi prav njega potegnili v naš notranji svet in ga počlovečili.

Lilijana Filipič

Pismo za božič

Draga Kati,

ko boš prejela moje voščilo, bo božič že mimo, saj ti pišem na predvečer tega praznika. Tebi in tvojim staršem želim, da bi letošnji božič prinesel v vašo družino veliko božjega miru in blagoslova.

Mi smo vedno tukaj, med temi lepimi in toplimi zidovi. Vse je zelo urejeno, najlepši red vlada v hiši: vstajanje ob isti uri, zajtrk ob isti uri, kosilo in večerja ob isti uri. Stari in onemogli se sprehajamo iz enega nadstropja v drugo in posedamo na hodnikih. Včasih se zaklepeta, toda večkrat med nami vlada tišina. Takrat vemo, da vsak izmed nas živi v svojim spominih. Težko je sprejeti to počasno umiranje v tujem domu, potem ko si celo življenje daroval za družino. In kaj mi je ostalo?

Draga mala Katica. Nikoli ne bi rad pisal teh besed, a zelo mi je hudo. Ko se spominjam vseh preživelih božičev, se mi danes zdi, da jutri ne bo božič. Nič več tople peči, dišeče potice, ljubljene žene, otrok, vnukov. Nihče me ne obišče. Umaknil sem se v dom za ostarele, ker čutim težo svojih osemdesetih let in nisem hotel težiti tvojim staršem. Ampak vsi tukaj osamljeni starčki s solzo v očeh sprašujemo kot majhen otrok: »Zakaj ne pridejo? Nič več me nimajo radi. Kako hitro so pozabili name!« In dnevi in ure in minute nočejo miniti. Čas se je v našem domu ustavil.

Moja ljubljena Katjuša. Tvoj dedek sanja, kako bo njegova Kati prišla in ga prišla za roko in šla z njim na sprehod po lepem parku. Sanja, kako se bosta pogovarjala, kako bo glas njegove ljubljene razveselil njegovo žalostno srce. Samo za hip, samo nekaj minut bi bilo dovolj in moj dan bi bil čisto drugačen, ura ne bi več tiktakala s starčevsko utrujenostjo.

Kati, moja tresoča roka piše te besede in čaka, da prideš in jo za trenutek stisneš. Samo en pozdrav in boš razveselila tvojega starega dedka, ki bo prvič sam preživel ta božič.

Tvoj dedek

* * *

Taka in podobna pisma so le redkokdaj napisana. Napisana pa so v duši naših dedkov in babic, ki vse preveč samevajo. Njihove družine pozabljajo nanje in jim s to brezbriznostjo delajo veliko krivico. Starost je že sama po sebi težka doba človeškega življenja, posebno za človeka, ki je bil vedno čil in zdrav in se je kar naenkrat znašel osamljen in bolan. Kot da ni dovolj fizično trpljenje, moramo svojim najbližjim še naprtati težo občutka odvečnosti in nekoristnosti dragocenega življenja.

Ob tako lepem prazniku kot je božič, ne pozabimo na naše dedke in babice, tete in strice! Obiščimo jih in jim ponesimo dar, edinega, ki si oni želijo: našo občutljivo pozornost. Nič drugega si bolj ne želijo kot kratek obisk, voščilo z objemom in poljubom.

Nataša

Tvoje srce zaživi v novem božiču

Če je vsak dan božič,
če vsak dan prihaja Bog,
prihaja mir v srce,
ki se odpira drugim.

Če se približaš prijatelju,
ki samcat potuje po cesti
in razsvetliš njegovo temo,
v kateri išče svetlo zvezdo...
tvoje srce zacveti v novem božiču.

Če resnično čutiš s prijateljem
in se veseliš bližnjega sreče,
obrišeš z ljubečim sočutjem
grenkobo njegovih solza;
tvoje srce zacveti v novem božiču.

Če si kristalen studenček,
ki napaja okolje brez mere
in ponudiš prijateljsko roko
bratu, ki te je užalil,
tvoje srce zaživi v novem božiču.

Uruguayska narodna

Božično praznično kosilo

Miza združuje ljudi in ob božiču, ki je intimen in družinski praznik, vlagamo veliko pozornost pri pripravi božičnega kosila.

Za letošnji božič smo pomislili, da bi tudi na naših straneh lahko zagledal luč praznični jedilnik za slovensko družino. Vsaka gospodinja ima v teh dneh polne roke dela: misliti mora na priprave, na čiščenje doma, na darila, nazadnje pa še na praznično kosilo. Lahko ji bo naš jedilnik priskočil na pomoč. Upamo. Vsem ustvarjalnim »kuharcam« (in kuharjem) pa želimo veliko veselega dela!

Jedilnik

1. Mesna juha	4. Cvrt krompir
Parmezanove kroglice	Dunajski zrezki
2. Pečenka — nadevana purja prsa	5. Orehova potica
3. Parmezanov kipnik	Sadje
Dušena špinača	Kava
- (vsi recepti so za šest oseb)

Osnovni pojmi o juhi

Dobro mesno juho dobimo, če damo meso, kosti in jušno zelenjavo kuhat v mrzlo vodo. Voda izluži iz mesa in iz drugih živil aromatične snovi in nekatere beljakovine, ki se v vodi topijo ter se na površju pokažejo v obliki pen. Pen ne pobirajmo! Da bo mesna juha okusna in čista, naj počasi vre. Posebno dobro mesno juho dobimo, če kuhamo poleg govedine tudi perutnino in košček jeter. Močni mesni juhi pravimo konsumé.

Na osebo računamo dobrega četrta litra juhe.

Z jušnimi zelenjavami mesni juhi okus dopolnimo. Na kilogram mesa damo do 100 gramov zelenjave. Nobena zelenjava ne sme prevladati tako, da bi dala juhi svoj okus. Mesna juha mora obdržati svoj naravni okus. K jušni zelenjavi sodijo čebula, peteršilj, zelena, korenje, strok česna in paradižnik.

1. Mesna juha

3 l vode, 30 g soli, 50 g jeter, polovico korenčka, šopek peteršilja, malo zelene, pol čebule, strok česna in košček paradižnika (če želiš, zrnice popra in košček pora), 1 1/4 kg govedine s kostmi.

Ostrgano, oprano in prerezano jušno zelenjavo daj v vodo, pridaj kosti, jetra in meso, ki si ga malo oprala. Ko juha zavre, potegni lonec h kraju štedilnika in počasi kuhaj 2 do 3 ure. Juha in meso bosta okusna, če daš kosti in jetra v mrzlo vodo, meso pa v vročo.

Parmezanove kroglice

80 g masla, 80 g drobtin, 40 g parmezana, 2-3 jajca.

Maslo in rumenjake penasto umešamo. Dodamo nariban sir, sneg in beljake ter narahlo pomešamo z drobtinami. Oblikujemo kroglice in jih zakuhamo v juho.

2. Pečenka - nadevana purja prsa

800 g purjih prsi, 30 g masla, 1 kozarec olja, 1 kozarec konjaka, 6 listov salvije, sol, poper, jušni ekstrat. ZA NADEV: grah, korenček in ostanki puranovih prsi (oziroma fino zmleti obrezki).

Grah in na kocke rezani korenček naj bosta že na pol kuhana. Mleto meso, poper, sol in stopljeno maslo dobro zmešaj, prideni še korenček in grah. Še enkrat premešaj in to zmes razgrni na pripravljeno, potolčeno, posoljeno in s česnom nadrgnjeno meso. Trdo zavij in poveži z vrstico. Peci kot pečenko. Ko že nekaj časa pečeš, pečenko polij s konjakom ter peci dalje.

3. Parmezanov kipnik

120 g masla/margarine, 6 jajc, 1/4 l smetane, 160 g moke, sol in 160 g parmezana.

Maslo (ali margarine) in rumenjake penasto umešamo, pridenemo parmezan s smetano, sol, moko in počasi zamešamo sneg šestih beljakov. Zelo dobro namažemo model (z maslom/margarino), ga potresemo z drobtinami in ga napolnimo s testom le do treh četrtin, ker kipnik pri kuhanju naraste. Kuhamo v sopari 3/4 ure. Kuhanega zvrnemo na krožnik in ga obložimo s pečenko in špinaco. Če nimamo modelov s pokrovom za kuhanje, kipnik lahko pečemo v nepregornih posodah v srednje vroči pečici 3/4 ure.

Dušena špinača

1/2 do 3/4 kg špinače, žlica olja, 1 1/2 žlice moke, sol, poper, mleko, 3 zrna česna.

Špinačo zberi, operi in v slanem kropu kuhaj 2 do 3 minute. Odcejeno oblij še z mrzlo vodo. V vroče olje zamešaj moko, prepraži in zalij z vodo in mlekom v enakih delih. Pridaj sol, poper in gosto pokuhaj. Nazadnje dodaj sesekljano ali zmleto špinačo in strt česen in kuhaj še pet minut. Špinača pridobi na okusu in ima več vitaminov in rudninskih snovi, če zamešaš v pripravljeno jed 1/3 surove špinače, ki si jo prihranila in drobno sesekljala. Izboljšaš jo tudi s kisló smetano in zelenim peteršiljem. Podobno lahko skuhaš špinačo iz kopriv in pesnih listov.

4. Dunajski panirani zrezki

6 do 8 zarebrnic, sol, 2 do 3 žlice moke, 2 jajci, 1/4 l drobtin, olje.

Pripravi zarebrnice in jih rahlo posoli. Povaljaj jih v moki in raztepenem jajcu, potresi z drobtinami in v vročem olju naglo speci.

5. Orehova potica

TESTO: 600 g moke, kvasec, 40 g kvasa in 2 žlički mlačnega mleka, 2 žlički moke in žlička sladkorja, 3 rumenjaki, 100 g surovega masla, 100 g sladkorja, 2 jedilni žlici ruma, 2-3 dl mleka, limonina lupina in sol.

Iz vzhajane kvasa, moke in dela tekočine zamesi testo. Če je pregosto, prilij še ostalo mleko. Stepaj z leseno kuhalnico, da se testo prične mehuriti in da se loči od posode. Nato ga pokrij in ga pusti v toplem vzhajati. Ko naraste za dvakratno prostornino, ga razvaljaj na pomokanem prtu za prst debelo. Debele robove poreži ter to namaži z nadevom. S prstom testo zvij v potico. Preloži v pomaščen in z drobtinami potresen model. Model postavi na toplo in pusti potico vzhajati. Vidno površino namaži s stepenim jajcem in daj v do 220 stopinj Celzija ogreto pečico. Peci približno 1 uro. Če se zgornja površina žge, jo pokrij z vlažnim pergamentnim papirjem. Pečeno potico mrzlo zvrni iz modela in pokrij s prtičem.

OREHOV NADEV: 300 g zmletih orehov, 70 g surovega masla ali margarine, 2 rumenjaka, 200 g sladkorja, malo cimeta in limonina lupina (nastrgana), 2 pesti v rumu namočenih rozin in jedilno žlico sveže smetane.

Maslo, rumenjake in sladkor penasto zmešaj. Dodaj cimet in nastrgano limonino lupino ter svežo smetano. Na koncu dodaj zmlete orehe in narahlo zmešaj sneg dveh jajc. Nadev ne sme biti predebelo namazan, če ne potica ne bo zadosti vzhajala.

Otrok in starši

Profesorji ponavadi nimamo časa, da bi se osebno pogovarjali s svojimi učenci. Zgodilo pa se mi je, da sem pred kratkim z naslovom v šolski nalogi povzročil plaz besed. Moja najboljša učenka je po končanem pouku pritekla za mano in s hlipajočim glasom rekla: »Profesor, zakaj ste dali danes tisti naslov?« Nika je takoj povabila oči in videlo se ji je, da ji je bilo žal teh besed.

»Kaj te je v njem tako prizadelo?« sem vprašal.

»Vse, profesor,« je odgovorila.

Nika je preživela težko mladost. Njeno otroštvo je bilo zaznamovano z ločitvijo staršev po dolgih letih prepir in pretepanja. Ves strah ji je šel do kosti in videlo se ji je, da je trpljenje bila njena vsakdanja mora.

Naši otroci so zares nesrečni. »Preveč je družin, v katerih ni miru in okoliščin za srečno življenje.« Tako je začela Nika svoj spis. »Na obrazih otrok ni nasmeha, njihove oči so ugasle, njihov glas je tih in negotov,« je še pisala Nika.

Zamislil sem se v te besede. Zamislil v to malo bitje, ki pri svojih trinajstih letih ni okusilo prav veliko lepote. In koliko mojih učencev živi tako? Res je, preveč mladih življenj je okusilo globino trpljenja in še huje je, ker si ne znajo dati odgovora nanj. Občutek imajo, »da so vklenjeni v goreče klešče, ki bodo neusmiljeno stisnile njihova telesa.«

Nika je zelo občutljiva, spontana, iskrena, a tudi zelo zaprta vase. Nič čudnega. Njene reakcije je treba razumeti. Veliko sporoča s svojim obnašanjem.

Starši danes tudi nimajo lahkega življenja. Nezdravi odnosi med njimi pa bi ne smeli tako globoko seči v dušo otroka. Otrok čuti močnejše kot mi odrasli in razume brez besed že naš pogled.

Vsak človek je svoje sreče kovač. Ampak, dragi starši, ne bodimo mi kovači nesreče naših otrok. Ali nimajo prav oni največjo pravico do toplega doma, do staršev, do pozornosti, do miru? Odrasli bi morali vložiti veliko truda v medsebojne odnose, ne bi smeli pustiti, da se družinska vez zaradi nepomembnih stvari takoj prelomi.

Družina je zibelka našega življenja. Njeno mehko ali trdoto bomo občutili celo življenje. Zato ne prizadejamo toliko gorja našim otrokom, ampak z veliko modrostjo gradimo tople domove.

Naužijmo se tiste spokojne harmonije, ki jo nudijo lepi in ljubeči odnosi v nekaterih družinah. Rešujmo probleme z odgovornostjo in samokritiko. Saj srečo ne gre iskati izven nas, ampak v nas. »Sreča je nekaj duhovnega, notranjega, enovitega. Gre za biti, ne za imeti!« Ko je dr. Trstenjak predaval o smislu življenja, je med drugim dejal: »Človek mora biti srečen, ne pa imeti srečo. Zato je človek tudi v trpljenju lahko srečen. Lahko smo še tako prikrajšani, pa smo vendarle srečni.«

Otroci so bitja, ki še najbolj potrebujejo ljubezen, ljubezen staršev. Zato se trudimo, da bi jo imeli v izobilju.

Joško

Bogastvo

Mož: »Veš draga, zelo pridno bom delal in nekega dne bova bogata.«
Žena: »Saj sva že bogata, dragi, ker imava drug drugega. In nekega dne bova morda imela tudi denar.«

Anthony de Mello

Čudežna noč

Snežinke so se lovile v vetrcu. Njihova bela oblačila so se lesketala ob zlatorumeni barvi smehljajočega se sonca. Bile so to še zadnje hčerke nevihte, ki je skozi noč tulila okrog vogalov.

To je bila lepa slovenska pokrajina. Skrite v gozdu so stale majhne hišice, v njih pa so živeli majhni ljudje in njih še majhni otroci. Zasnežena trata je bila v tem jutru srebrna kot lunin mesec, in videl si lahko ogromno lesketajočih se biserov.

A čudežni lepoti ni hotelo biti konca. Truma najmanjših pobičev se je pognala v gozd. Vriskali so, da se je njihov glas razlegal daleč naokoli. Prestrašene veveričke so se podile po golih vejah in pazljivo ogledovale svet pod seboj. Rdeče, bele, modre, rumene in druge barvane kapice so se metale v mehàk, komaj zapadli sneg in njihov smeh je radovedne veverice spet pomiril. Bili so torej tisti nagajivčki, ki so njim, ubogim živalicam, po duplinah skrivali nabrane lešnike.

Preskakujoč se po zasneženih vejah, so tako sledile svojim prijateljčkom in kmalu prišle na najlepšo točko gozda: od tu se je očesu ponujal enkratni razgled na jezero, ki je ležalo ob vznožju visokih gora.

Okrog in okrog je kraljevala tišina. Otroci so se zamaknjeni posedli na rob trate, veveričke pa so po snegu priskakljale za njimi in se posedle na njihova ramena.

»Ali slišiš glas jezera?« je Marka vprašala veverica, ki se je premražena stiskala k njegovemu licu.

»Oh, čudovito govori! Ali ni res, Mitjenka?« je odgovoril Marko.

»Da, to je čudežna govorica. Počakaj, zdaj slišim razločno njegove besede!« In že so ostali z enako kret-njo sledili Mitjenki. Naslonil je uho proti jezeru, ki je res spregovorilo.

»Otročiči, ali veste, kaj se bo to noč zgodilo?«

»Ne, ničesar ne vemo,« so vsi na en mah šepnili jezeru v odgovor.

»To noč bo k vam prišel majhen deček. Zelo lep deček je in skrivnosten.«

»Ampak kako, da ti to veš?« ga je radovedno prekinil Andrejček.

»Kje pa si ga spoznal?« je še dodal Peterček.

»O fantki, to je stara, stara zgodba,« je odgovorilo jezero.

Otroci teh besed niso razumeli, zato pa so še bolj silili v jezero pod gorami.

»Ta deček ima zelo rad otroke,« je začelo pripovedovati ledeno jezero. »Zanj so vsi otroci na svetu pridni in dobri. Rad bi se kdaj tudi igral z njimi, pa se ne more, ker ga nekateri otroci ne marajo. Vedno ga porivajo od sebe, ker je edinček in pravijo, da ne zna deliti kruhka s svojimi bratci. Toda to ni res. Deček je samo zelo tih in sramežljiv. On samo željno čaka, da ga drugi sprejmejo medse... Ali ga boste vi sprejeli?« je jezero vprašalo začudene otroke.

Jasna se je prva opogumila in rekla: »Jaz ga bom sprejela,« še preden je jezero povedalo ime skrivnostne-ga dečka.

Jezero se je nasmehnilo. Počasi se je zazibalo, stegnilo svoj hrbet, potem pa je nadaljevalo svojo zgodbo.

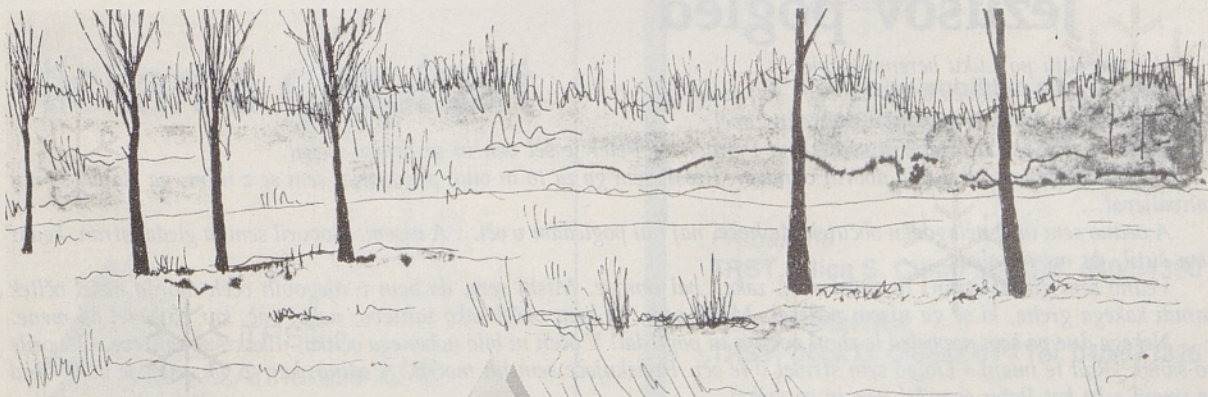
»Ta deček se nikoli ne postara. To je skrivnost. In ker išče prijateljev, se že dolgo let sprehaja po zemlji in upa, da bo našel malo človeško srce, ki ga bo vzljubilo.

Veste, nekoč je prišel in mi v solzah potožil, kako neizmerno je žalosten. Pa sem ga vprašal, zakaj toči tako grenke solze. In veste, kaj mi je odgovoril?«

»Kaaaj?« so vsi v zboru z napetostjo zaklicali otroci.

»Rekel je: "Jezero drago, prijatelj moj. Hodim po zemlji, iščem ljudi, ki bi me sprejeli ob tem zimskem času, pa mi nihče noče odpreti vrat. Zakaj se me ljudje bojijo in me nimajo radi? Ali veš, kako čudovito bi bilo njihovo življenje, ko bi v njihovih srčecih bilo kanček ljubezni!?"«

»Res je, deček moj mali. Ljubezen so ljudje zakopali v globok rov in od njega ne najdejo več poti.«

»Kaj res ni več poti?« je prestrašen vprašal Mitjenka. »Mi se imamo radi! Saj smo vendar neločljivi prijatelji! Vedno si pomagamo, se igramo, skupaj gradimo snežene može, skupaj jemo in pojemo!«

Jezero je obnemelo. Za trenutek se mu je zazdelo, da to ni bil glas Mitjenke, ampak njegovega večno malega dečka. Mar mu je on zašepetal o poti, po kateri naj bi ljudje spet odkopali rov do ljubezni?

Ta misel je jezero tako vznemirila, da se je razburjeno premaknilo na svoji postelji in za trenutek vzvalovilo.

»Otroci, ali boste sprejeli danes tega dečka? On želi biti samo vaš prijatelj, hoče se poigrati z vami, ker vas ima že zdaj rad.«

»Bomo!« je spet Jasna odločno odgovorila tudi v imenu ostalih.

Jezero je bilo srečno in tudi otroci.

Tisto noč je bilo v hišicah nad jezerom veliko veselje. Otroci so nestrpno čakali prihod dobrega dečka, in ob polnoči je tiho potrkal na vrata.

V hiši so vsi vztrepetali. Nekdo je šel odpret in deček je vstopil v vsem svojem sijaju. Njegovo zlato oblačilo je zaslepilo oči vseh in ko so jih spet odprli, dečka ni bilo več med njimi. Pustil pa je za vsakega otroka majhno darilo. Hiteli so jih odpirati in vsak je našel zaželen dar.

Jasna se je zdaj spomnila, da je ta ponižni deček mali Jezušček, ki je prišel na zemljo in se rodil v štalici. Spomnila se je, da ji je babica povedala zgodbo o njem, ko so pripravljali božično drevesce in jaslice. Majhnega dečka iz lesa so šele po polnočni maši poglobili v jasli, da sta ga tam grela osliček in vol.

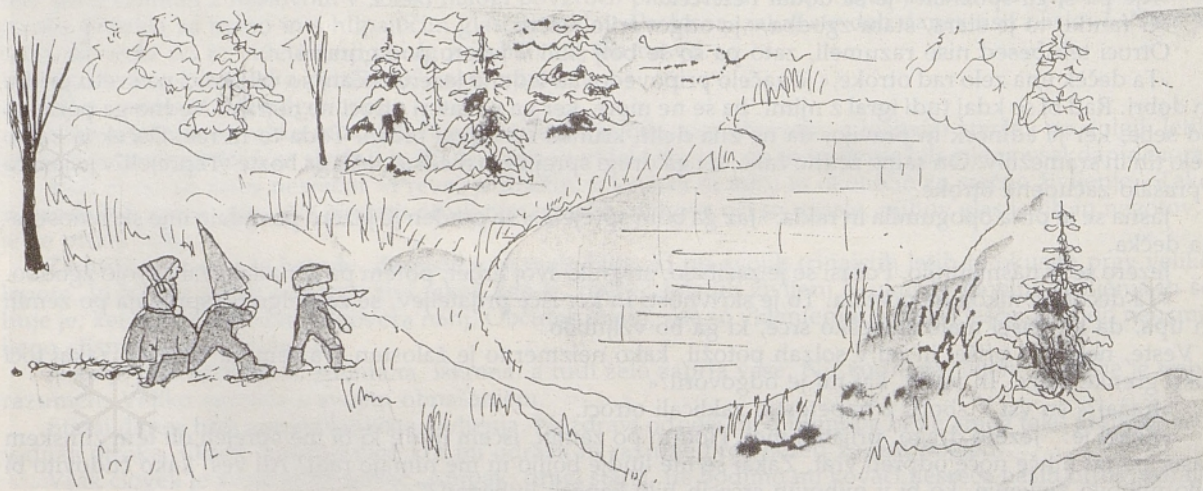
Jasna se je zazrla v tistega dečka in je verjela, da jih je resnično imel rad, saj je obdaril vse njihove skrite želje.

Toda oni mu niso ničesar podarili. Tako hitro je odšel...

O veliko, veliko so mu dali.

Darovali so mu svoja mala srca. In te čudežne noči niso nikoli več pozabili.

Lilijana Filipčič

Jezusov pogled

V evangeliju po Luku beremo takole:

Peter je rekel: »Človek božji, ne vem, kaj praviš.«

In tisti hip, ko je še govoril, je petelin zapel.

Tedaj se je Gospod obrnil in se ozrl na Petra... in Peter je šel ven in se bridko zjokal.

Z Gospodom sem bil v zelo dobrih odnosih. Prosil sem ga za to in ono, pogovarjal sem se z njim, ga slavil, se mu zahvaljeval...

A vedno sem imel nelagoden občutek, da hoče, naj mu pogledam v oči... A nisem. Govoril sem, a gledal stran, kadar sem čutil, da me on gleda.

Vedno sem gledal stran. In vedel sem, zakaj: bal sem se. Mislil sem, da bom v njegovih očeh morda našel očitek zaradi kakega greha, ki se ga nisem pokesal. Mislil sem, da bom našel kako zahtevo; nekaj pač, kar bo hotel od mene.

Nekega dne pa sem naposled le zbral pogum in pogledal! V očeh ni bilo nobenega očitka, nikakršne zahteve. Govorile so samo: »Rad te imam.« Dolgo sem strmel v te oči. Preiskujoče sem jih motril. A edino, kar so govorile, je bilo: »Rad te imam.« In kot Peter sem šel ven in se zjokal.

Anthony de Mello

AGENCIJA ZA POMIRJENJE ŽIVCEV

Pismo trem tovarišem

Spoštovani tovariši

Oketo — Rim
Košuta — Milan
Ribičič — Ljubljana

Na zimo gre, vreme je slabo, noga me boli v muškoli, a vam vendar moram napisati to pismo.

Prosim, tovariši: čigava bo nova komunistična hiša, ki smo jo zgradili na Brdini sredi Opčin? Že nekaj noči ne spim zaradi te skrbi.

Čigava torej?

To vprašanje si lahko privoščim, saj sem za njo tudi prispeval, in to kot bivši borec VDV na Trnovskem gozdu in kot sedanji borec za novi

svet. BANDIERA ROSSA LA TRIONFERÀ: to stoji zame kot Triglav, pa naj sto takšnih izdajalcev, kot je Gorbačov, uničuje pridobitve delavskega razreda. Torej: VIVA IL COMUNISMO E LA LIBERTÀ.

Ampak kaj sem hotel reči, tovariši: da mi poveste, čigava bo pravzaprav tista nova hiša, Oke-tova ali Košutova? Jaz bi dal eno nadstropje enemu, drugo pa drugemu, kaščo pa morda odv. Berdonu. Kaj pa vi? Prosim načelne jasnosti! Da se na koncu ne bo zgodilo, da se bo tja nekega dne vkrtila kakšna Slovenska skupnost in pred njo na Brdini priredila kakšno svojo Drago, s kakšnim Peterletom na enem od baladurjev tam okrog.

Prosim, torej, da se zmenite, tovariši. Če drugače ne gre, predlagam, da se dobite pri meni v Trebčah. Lahko naredimo sprehod na Kokoš (jaz zaradi muškola bolj počasi) in se pomenimo tam ali pa sedemo v kakšno osmico. Nekaj pršuta in terana in demokratičnega centralizma, pa bo šlo.

Jaz sem mnjenja, da novo hišo damo na razpolago v uporabo vsemu naprednemu, tudi kakšnemu krščanskemu socialistu, če bi staknili koga na Tržaškem.

Imam en predlog: da bi vrh hiše zmeraj plapolala naša zastava z zvezdo. Če ima zastavo devinski grof na svojem gradu, zakaj je ne bi imeli mi? Grofu zvezda plapolala samo, kadar je doma v Devinu. Naša pa naj plapolala zmeraj, noč in dan, zakaj ideja v njej ni nikoli odsotna: je zmeraj doma.

Smrt fašizmu itd.

Silvo Keh — Ris

tiskarna graphart

TRST
Viale D'Annunzio 27/E
Tel. (040) 772151

Od obrtniških izkušenj
v trgovinsko dejavnost

Korsič

Anton Korsič

- Serijsko pohištvo
- Pohištvo po meri
- Preureditve

Prodajalna

TRST, Ulica S. Cilino 38 - Tel. 040/54390

Dom in delavnica:

TRST, Ulica D. Chiesa 91 - Tel. 040/571326

POSEBNI POPUSTI!

OBIŠČITE NAS!

— Zakaj se polži hranijo s solato?
 — Ne vem...
 — Če bi lovili zajce, bi že zdavnaj izumrli.

—o—

— Gospod doktor, v zadnjih letih je medicina res naredila velik korak naprej.

— Kako to mislite, gospa?
 — Ko sem hodila pred dvajsetimi leti k zdravniku, sem se morala vedno sleči. Danes pa je dovolj, če pokažem jezik.

—o—

— In kdaj ste opazili, da so vam ukradli avto?

— Ko sem stopil iz restavracije, sem sedel za volan in v tistem trenutku opazil, da nimam avta...

—o—

»Pivo, prosim«, zavpije zgodnji gost v gostilni.

»Piva še ne točimo.«

»Potem pa prosim kozarec mleka, če so krave že vstale.«

— Gospod Makuc, telovadba vam bo pomagala, da boste shujšali.

— A tako? Kako pa, gospod doktor? S počepi...?

— Ne, z odkimavanjem.

— O, kolikokrat na dan pa? Zjutraj, zvečer?

— Vsakič, ko vam kdo ponudi hrano.

—o—

— Dragi, sosedu mi je rekla »gos neumna«. Tega ne prenesem.

— Ne jezi se, dragica! Gosi so vedno neumne.

—o—

— Včeraj sem rešil življenje trem zajcem.

— Kako?

— Zgrešil sem jih.

—o—

— Oče, kakšna je bila letos letina?

— Slaba, zelo slaba. Pšenica je bila tako nizka, da so jo ptiči morali kleče obirati.

LISTNICA UPRAVE

PODPORNIKI MLADIKE

Francesco Antoni, Milano 50.000 lir;
 Gregor Pertot, Trst 50.000 lir.

DAROVI V SPOMIN

V spomin na Franko Ferletič-Černic daruje družina Frančeski 100.000 lir za tiskovni sklad Mladike.

V spomin Franke Ferletič darujeta Milena Andree in Majda Giraldi 50.000 lir za nakup stanovanja v Donizettijevi ulici.

* * *

Zaradi naraščanja cen in še posebno zaradi zvišanja poštnih stroškov moramo žal naročnino z novim letom zvišati od 25.000 na 30.000 lir. Ravno toliko bo znašala naročnina za Slovenijo. Za druge države pa bo letna naročnina 37.000 lir, po letalski pošti 48.000 lir.

Cene za posamezen izvod v prosti prodaji bo zaenkrat še ostala 3.000 lir, čeprav smo v zadnjem letu povečali obseg revije in so se tudi tiskarski stroški zaradi inflacije zvišali. Razliko bomo skušali kriti z darovi v tiskovni sklad in z oglesi.

GRAFICENTER

Veseli Božič in srečno Novo leto

TRŽAŠKA KREDITNA BANKA • KMEČKO-DELAVSKA HRANILNICA IN POSOJILNICA V SOVODNJAH • HRANILNICA IN POSOJILNICA OPČINE KMEČKA IN OBRтна HRANILNICA IN POSOJILNICA V NABREŽINI • KMEČKO OBRтна HRANILNICA DOBERDOB • KMEČKA BANKA GORICA